

K vyhlášení nouzového stavu v březnu 2020, opatřením vlády a ministerstva zdravotnictví

Vybraná témata č. 12/2020
duben 2020
autor: Jindřiška Syllová

VYBRANÁ TÉMATA

Obsah:

ZVLÁŠTNÍ REŽIMY PRO MIMOŘÁDNÉ OKOLNOSTI	3
MIMOŘÁDNÝ REŽIM URČENÝ PRO VNITŘNÍ NEBEZPEČÍ – NOUZOVÝ STAV.....	4
ÚSTAVNÍ PŘEDPOKLADY PRO VYHLÁŠENÍ NOUZOVÉHO STAVU	5
PROVEDENÍ NOUZOVÉHO STAVU ...	6
1. Následky vzniklé samotným vyhlášením nouzového stavu, které nastupují automaticky.....	6
2. Následky spočívající ve zvláštním režimu státních orgánů	9
3. Omezení, která umožňuje krizový zákon .	10
4. Dosud přijatá krizová rozhodnutí vlády).....	13
5. Opatření podle jiných právních předpisů	14
MEZINÁRODNÍ LIDSKOPRÁVNÍ ASPEKTY	19
SHRNUTÍ PROVEDENÍ NOUZOVÉHO STAVU Z HLEDISKA ZÁKLADNÍCH PRÁV A DALŠÍCH ASPEKTŮ	19
EXKURZ: POUŽITÍ OZBROJENÝCH SBORŮ A BEZPEČNOSTNÍCH SLOŽEK (OZBROJENÉ BEZPEČNOSTNÍ SBORY, ZPRAVODAJSKÉ SLUŽBY, ZÁCHRANNÉ SBORY A HAVARIJNÍ SLUŽBY).....	21
PODROBNOSTI STANOVENÉ JEDNOTLIVÝMI ZÁKONY	21
PŘÍLOHA 1. PŘÍSLUŠNÁ ČÁST ZÁKONA O OCHRANĚ VEŘEJNÉHO ZDRAVÍ, KTERÁ UMOŽŇUJE OMEZIT ZÁKLADNÍ PRÁVA	23

AKTUÁLNÍ VYDÁNÍ:	EDICE: VYBRANÁ TÉMATA
Název: K vyhlášení nouzového stavu v březnu 2020, opatřením vlády a Ministerstva zdravotnictví	Typ edice: online, ISSN 2533-414X
Autoři: Syllová, J.	URL: http://www.psp.cz/sqw/ppi.sqw?d=3
Číslo: Vybraná témata č. 12/2020	První vydání edice: leden 2005
Datum: duben 2020	Frekvence vydání edice: nepravidelná
Klíčová slova:	Zaměření: aktuální témata relevantní pro činnost Parlamentu České republiky
Nouzový stav, lidská práva, opatření	Jazyk: CZ
	Vydavatel: Kancelář Poslanecké sněmovny, Sněmovní 4, 118 26 Praha 1

PARLAMENTNÍ INSTITUT plní úkoly vědeckého, informačního a vzdělávacího střediska pro Poslaneckou sněmovnu, její orgány, poslance a Kancelář Poslanecké sněmovny, pro Senát, jeho orgány, senátory a Kancelář Senátu. Naše činnosti a produkty uvádíme níže.

Oddělení všeobecných studií	STUDIE Srovnávací studie Analytické studie	ODPOVĚDI NA DOTAZ Stručné odpovědi na dotazy členů Parlamentu	VYBRANÁ TÉMATA Studie zpracované k aktuálním problematikám	MONITORING Vybrané hospodářské měnové a sociální ukazatele	MIGRACE Přehled aktualit v oblasti migrace za vybrané období
	PŘEHLED SZBP Společná zahraniční a bezpečnostní politika EU	EUROZÓNA+ Přehled ekonomických událostí v EU	PODKLADY pro zahraničně politická jednání	PŘEDNÁŠKY pro zahraniční delegace, PS, Senát	
Oddělení pro evropské záležitosti	STANOVISKA kompatibility nevládních návrhů zákonů s právem EU	KONZULTACE k předkládaným vládním návrhům zákonů	DOKUMENTY EU Výběr z aktů a dokumentů EU zaslaných PS	ZPRÁVY Aktuální agenda v Bruselu	PODKLADY pro jednání výboru na mezinárodní úrovni
	INFORMAČNÍ STŘEDISKO Informace o činnosti Poslanecké sněmovny a prohlídky budov	ECPRD Spolupráce s Evropským centrem pro parlamentní výzkum a dokumentaci	PŘEDNÁŠKY pro Poslaneckou sněmovnu, pro školy, veřejnost	INFORMAČNÍ MATERIÁLY o fungování Poslanecké sněmovny, o legislativním procesu	ZÁPISY ze schůzí, seminářů, přednášek, kulatých stolů

Shrnutí

Vybrané téma se věnuje mimořádným stavům v českém právním řádu, které reagují na hrozící vnitřní nebezpečí. V souvislosti s aktuální situací v České republice je dopodrobna popsán vládou v březnu 2020 vyhlášený nouzový stav, automatické i potenciální dopady tohoto vyhlášení dle platné legislativy (ústavní zákon o bezpečnosti ČR, krizový zákon, zákon o integrovaném záchranném systému, zákon o ochraně veřejného zdraví). Ke každému aspektu jsou uvedeny dosud provedené právní kroky (rozhodnutí vlády, opatření ministerstev). Práce rovněž zohledňuje možnosti omezení lidských práv na základě platné legislativy pro mimořádné stavy.

Obsah

ZVLÁŠTNÍ REŽIMY PRO MIMOŘÁDNÉ OKOLNOSTI	3
MIMOŘÁDNÝ REŽIM URČENÝ PRO VNITŘNÍ NEBEZPEČÍ – NOUZOVÝ STAV	4
ÚSTAVNÍ PŘEDPOKLADY PRO VYHLÁŠENÍ NOUZOVÉHO STAVU	5
PROVEDENÍ NOUZOVÉHO STAVU	6
1. <i>Následky vzniklé samotným vyhlášením nouzového stavu, které nastupují automaticky</i>	6
2. <i>Následky spočívající ve zvláštním režimu státních orgánů</i>	9
3. <i>Omezení, která umožňuje krizový zákon</i>	10
4. <i>Dosud přijatá krizová rozhodnutí vlády)</i>	13
5. <i>Opatření podle jiných právních předpisů</i>	14
MEZINÁRODNÍ LIDSKOPRÁVNÍ ASPEKTY	19
SHRnutí PROVEDENÍ NOUZOVÉHO STAVU Z HLEDISKA ZÁKLADNÍCH PRÁV A DALŠÍCH ASPEKTŮ	19
EXKURZ: POUŽITÍ OZBROJENÝCH SBORŮ A BEZPEČNOSTNÍCH SLOŽEK (OZBROJENÉ BEZPEČNOSTNÍ SBORY, ZPRAVODAJSKÉ SLUŽBY, ZÁCHRANNÉ SBORY A HAVARIJNÍ SLUŽBY)	21
PODROBNOSTI STANOVENÉ JEDNOTLIVÝMI ZÁKONY	21
PŘÍLOHA 1. PŘÍSLUŠNÁ ČÁST ZÁKONA O OCHRANĚ VEŘEJNÉHO ZDRAVÍ, KTERÁ UMOŽŇUJE OMEZIT ZÁKLADNÍ PRÁVA	23

Zvláštní režimy pro mimořádné okolnosti

Ústavní zákon č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky, ve znění pozdějšího předpisu (dále jen ústavní zákon o bezpečnosti ČR)¹, upravuje v čl. 2 odst. 1 **mimořádné stavy** jako situace, kdy je „[...] *bezprostředně ohrožena svrchovanost, územní celistvost, demokratické základy České republiky nebo ve značném rozsahu vnitřní pořádek a bezpečnost, životy a zdraví, majetkové hodnoty nebo životní prostředí anebo je-li třeba plnit mezinárodní závazky o společné obraně* [...]“. Podle intenzity ohrožení, územního rozsahu a charakteru lze vyhlásit **nouzový stav**, **stav ohrožení státu** a **válečný stav**. Do ústavního pořádku byly mimořádné stavy zavedeny právě ústavním zákonem o bezpečnosti ČR, s výjimkou válečného stavu, který obsahovalo již původní znění Ústavy.

Z hlediska nebezpečí, které hrozí, je možno rozlišovat mezi mimořádnými stavy, kterými se rozumí zvláštní režimy práva reagující na vnitřní nebezpečí, a mezi stavy vnějšího nebezpečí, kterými jsou válečný stav a stav ohrožení státu. Válečný stav i stav ohrožení státu jsou provedeny v dílčích zákonech týkajících se obrany ČR, a jen částečně v zákoně č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a o změně některých zákonů (krizový zákon), ve znění pozdějších předpisů (dále jen krizový zákon),

¹ Ústavní zákon č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky, byl jedenkrát novelizován a to ústavním zákonem č. 300/2000 Sb., kterým se mění ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění ústavního zákona č. 347/1997 Sb., a ústavní zákon č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky.

a rovněž v zákoně o hospodářských opatřeních pro krizové stavy. Mimořádné stavy pro vnější nebezpečí nejsou tedy komplexně provedeny.

Na rozdíl od mimořádných režimů určených pro vnější nebezpečí (tedy v podstatě pro obranu státu) jsou **mimořádné režimy určené pro vnitřní nebezpečí provedeny od r. 2000 komplexně, a to krizovým zákonem**, který byl několikrát novelizován, aby vyhovoval praktickému použití.

Vedle režimu **nouzového stavu**, který je naznačen v ústavním zákoně o bezpečnosti a který je z hlediska narušení základních práv invazivnějším režimem, je v krizovém zákoně ještě zaveden (jen na prosté zákonné úrovni) mírnější režim - **stav nebezpečí**, jehož omezovací možnosti z hlediska základních práv jsou méně omezující. Stav nebezpečí se vyhláší, pokud intenzita ohrožení nedosahuje značného dosahu; pokud intenzita dosahuje značného rozsahu, pak je možno vyhlásit nouzový stav (§ 3 odst. 2 krizového zákona).

Krizový zákon významně v ekonomické oblasti doplňuje zákon č. 241/2000 Sb., o **hospodářských opatřeních pro krizové stavy a o změně některých souvisejících zákonů**, ve znění pozdějších předpisů, který zakládá zvláštní režim v rozpočtové oblasti v období režimu mimořádných stavů. Tento zákon podobně jako krizový zákon umožňuje omezení základních práv ve formě regulačních opatření a hospodářské mobilizace.

Dalším zákonem, který významně zasahuje do úpravy krizových stavů, je zákon č. 239/2000 Sb., o **integrovaném záchranném systému** a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů. Tento zákon definuje pojem **krizové situace**, když stanoví, že se jedná o narušení kritické infrastruktury nebo jiné nebezpečí, při nichž je vyhlášen stav nebezpečí, nouzový stav nebo stav ohrožení.

Mimořádný režim určený pro vnitřní nebezpečí – nouzový stav

Mimořádný režim nazvaný „nouzový stav“ vyhláší vláda podle pravidel rozhodování vlády. Žádné další procesní náležitosti ústavním zákonem o bezpečnosti stanoveny nejsou, kromě informování Poslanecké sněmovny (a maximální délky vyhlášeného nouzového stavu na 30 dní). Poslanecká sněmovna sama může nouzový stav kdykoliv zrušit. Návrh na zrušení nouzového stavu může podat kterýkoli poslanec, k návrhu může být svolána mimořádná schůze podle pravidel jednacího řádu Poslanecké sněmovny. Návrh může být podán rovněž na právě probíhající schůzi Sněmovny. **Pravomoc zrušit nouzový stav zajišťuje, že je nouzový stav jako mimořádný právní režim ve skutečnosti v rukou Poslanecké sněmovny.** Pokud se týká kontroly provádění nouzového stavu, **Poslanecká sněmovna, její orgány i poslanci po dobu nouzového stavu mají stejná práva jako mimo nouzový stav.** Tedy právo předvolat si členy vlády, právo poslance i orgánu Sněmovny žádat informace a vysvětlení od členů vlády a vedoucích ústředních správních úřadů. Poslanecká práva na informace a vysvětlení nejsou vázána na jednání Sněmovny, mohou být uplatněna, i pokud se fyzické jednání orgánu nebo pléna nejedná.

Pokud se týká prodloužení nouzového stavu nad 30 dnů, musí na návrh vlády s prodloužením a jeho délkou souhlasit před započítáním prodloužení Poslanecká sněmovna. Ústavní zákon nestanoví, na jak dlouho se může se souhlasem Sněmovny nouzový stav prodloužit.

Text usnesení vlády vyhlášujícího nouzový stav č. 69/2020 Sb.

69

USNESENÍ VLÁDY ČESKÉ REPUBLIKY

ze dne 12. března 2020 č. 194

vláda v souladu s čl. 5 a 6 ústavního zákona č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky, vyhláší

pro území České republiky z důvodu ohrožení zdraví v souvislosti s prokázáním výskytu koronaviru /označovaný jako SARS CoV-2/ na území České republiky

NOUZOVÝ STAV

na dobu od 14.00 hodin dne 12. března 2020 na dobu 30 dnů.

Vláda

I. nařizuje ve smyslu § 5 písm. a) až e) a § 6 zákona č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a o změně některých zákonů (krizový zákon), ve znění pozdějších předpisů, pro řešení vzniklé krizové situace krizová opatření, jejichž konkrétní provedení stanoví vláda samostatným usnesením vlády;

II. ukládá

1. předsedovi vlády řídit a koordinovat úkoly podle bodu I.;

2. členům vlády požádat vládu o předchozí souhlas k opatřením souvisejícím s vyhlášeným nouzovým stavem, která člen vlády nebo jím řízené ministerstvo činí v rámci svých pravomocí, a to před jejich uplatněním;

III. dosavadní vydaná a platná mimořádná opatření Ministerstva zdravotnictví nejsou tímto vyhlášením nouzového stavu dotčena;

IV. toto rozhodnutí nabývá účinnosti dnem 12. března 2020, ve 14.00 hodin a jeho platnost končí uplynutím 30 dnů od nabytí jeho účinnosti;

V. pověřuje předsedu vlády informovat neprodleně Poslaneckou sněmovnu Parlamentu České republiky o vyhlášení nouzového stavu podle bodu I. tohoto usnesení.

Provedou: ministři, vedoucí ostatních ústředních orgánů státní správy

Na vědomí: hejtmani, primátor hlavního města Prahy

Předseda vlády: Ing. Babiš v. r.

Ústavní předpoklady pro vyhlášení nouzového stavu

Podle čl. 5 ústavního zákona o bezpečnosti ČR je možno nouzový stav vyhlásit za situace

- živelní pohromy nebo
- ekologické havárie nebo
- průmyslové havárie nebo
- nehody nebo
- jiného nebezpečí

Z těchto důvodů je možno nouzový stav vyhlásit jen tehdy, pokud jsou **ve značném rozsahu ohroženy** příslušnou událostí

- **životy nebo**
- **zdraví nebo**
- majetkové hodnoty nebo
- vnitřní pořádek a bezpečnost.

Z ustanovení čl. 5 je zřejmé, že důvody pro vyhlášení nouzového stavu jsou epidemií koronaviru označovaného jako SARS CoV-2 splněny. Splněno bylo i to, že se režim nouzového stavu vyhlásil na určitou dobu a pro určité území.

Dále čl. 6 odst. 1 úst. zákona o bezpečnosti ČR stanoví, že je třeba vyhlásit „s uvedením důvodů“, což bylo splněno poukázáním na výskyt nového koronaviru.

Dále čl. 6 odst. 1 stanoví, že „současně s vyhlášením musí vláda vymezit, která práva stanovená ve zvláštním zákoně a v jakém rozsahu se omezují... a které povinnosti se ukládají.“ Tímto ustanovením, které má zabránit libovolnému omezení práv, se rozumí, že vláda musí současně s vyhlášením zvláštního režimu upřesnit omezení práv, která jsou taxativně uvedena v § 5 krizového zákona.² Toto bylo splněno vydáním prováděcích opatření, která práva omezila, a to opatření přijatých jednak na základě krizového zákona, ale i dalších omezení, vyhlášených na základě jiných zákonů.³ V poznámce citovaný komentář se domnívá, že vyhlášení nouzového stavu a rozhodnutí o omezení základních práv nemá být obsaženo v jednom aktu, ale v různých aktech (komentář k § 5)⁴.

Provedení nouzového stavu

1. Následky vzniklé samotným vyhlášením nouzového stavu, které nastupují automaticky

Řada právních předpisů spojuje s vyhlášením nouzového stavu právní následky, které není nutno vyhlášovat opatřeními přijatými na základě vzniku nouzového stavu. Tyto právní následky nastupují automaticky, neboť příslušná ustanovení těchto právních předpisů jsou trvale platná a účinná.

- Samozřejmě nastupují automaticky ustanovení úst. zákona o bezpečnosti ČR, např. pokud za nouzového stavu (...) podmínky za území ČR neumožní konat volby ve lhůtách, které jsou stanoveny pro pravidelná volební období, lze zákonem lhůty prodloužit, nejdéle však o šest měsíců.⁵

² „§5: Za nouzového stavu nebo za stavu ohrožení státu lze na nezbytně nutnou dobu a v nezbytně nutném rozsahu omezit

a) právo na nedotknutelnost osoby a nedotknutelnost obydlí při evakuaci osoby z místa, na kterém je bezprostředně ohrožena na životě nebo zdraví,

b) vlastnické a užívací právo právnických a fyzických osob k majetku (§ 29 a 31), pokud jde o nucené omezení práva vlastníka nebo uživatele z důvodu ochrany života, zdraví, majetku nebo životního prostředí, které jsou ohroženy krizovou situací, přičemž je za toto omezení poskytnuta přiměřená náhrada,

c) svobodu pohybu a pobytu ve vymezeném prostoru území ohroženého nebo postiženého krizovou situací,

d) právo pokojně se shromažďovat ve vymezeném prostoru území ohroženého nebo postiženého krizovou situací,

e) právo provozovat podnikatelskou činnost, která by ohrožovala prováděná krizová opatření nebo narušovala, popřípadě znemožňovala jejich provádění,

f) právo na stávkou, pokud by tato stávka vedla k narušení, případně znemožnění záchranných a likvidačních prací.“

³ Komentář Vaníček, J., Vodehnal, O., Krizový zákon, ASPI, 2000 konstatuje, že „při vymezení, která práva a v jakém rozsahu se omezují, by se měla vláda pokusit alespoň rámcově určit, na které situace se omezení toho kterého základního práva vztahuje. Je-li to tedy s ohledem na povahu situace možné, v rozhodnutí by neměl být pouze opsán § 5 písm. a) až f) KriZ, nýbrž alespoň částečně blíže specifikován rozsah těchto omezení. Jako vhodný příklad považujeme formulaci, kdy vláda omezila 'právo vlastnické, a to tak, že vlastníci lesů, jejichž lesy byly rozsáhlou větrnou kalamitou postiženy, jsou povinni přednostně a bez zbytečných odkladů zpracovat kalamitou postižené porosty'“. I komentář však akceptuje to, že jsou situace, kdy je upřesnění v některých situacích nemožné.

⁴ Vyhlášení nouzového stavu kvůli povodním č. 11/2007 Sb., a č. 140/2013 Sb. obsahovala přímo omezující opatření, a to v rozsahu pouhých dvou stran textu.

⁵ V této souvislosti je nutné upozornit na usnesení Nejvyššího správního soudu ze dne 1. dubna 2020 sp. zn. Pst 19/2019. NSS rozhodoval o návrhu vlády na pozastavení činnosti politického hnutí LIST JAROMÍRA SOUKUPA. S ohledem na úmrtí předsedy Senátu Jaroslava Kubery vyhlásil prezident na 27. a 28. března 2020 doplňovací volby na Teplicku. Ve chvíli vyhlášení voleb počala běžet ochranná doba, v níž nemůže Nejvyšší správní soud o návrhu vlády na pozastavení činnosti politické strany rozhodnout. Situace se zkomplikovala poté, co v rámci nouzového stavu vláda svým usnesením o přijetí krizového opatření ze dne 15. března 2020 č. 218, vyhlášeným pod č. 88/2020

- Automaticky nastupuje nový režim při výkonu pravomocí vlády České republiky, který je upraven v § 4 krizového zákona (viz níže zvláštní část práce).
- Automaticky nastupuje režim zákona č. 241/2000 Sb. o hospodářských opatřeních pro krizové stavy (opatření a pravomoci podle tohoto zákona jsou uvedena níže).
- Automaticky nastupuje režim daný pro nouzový stav zákonem č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, např. § 4 odst. 3 tohoto zákona.
- Podle zákona č. 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty, ve znění pozdějších předpisů, může vláda zavést úpravu sazeb daně, nejvýše o 5 % a další změny dle zákona.
- Automaticky podle zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů, nastupuje osvobození příjmů jako sociální výpomoc zaměstnanci a automaticky také nastupuje § 6 odst. 9 písm. o) tohoto zákona.
- Automaticky nastupuje aplikace § 11 a § 13 zákona č. 181/2014 Sb., o kybernetické bezpečnosti a o změně souvisejících zákonů (zákon o kybernetické bezpečnosti), ve znění pozdějších předpisů, a dalších ustanovení tohoto zákona.

Sb., rozhodla tak, že se „I. odkládá z důvodu omezení svobody pohybu na území České republiky hlasování v doplňovacích volbách do Senátu Parlamentu České republiky vyhlášených ve volebním obvodu č. 32 rozhodnutím prezidenta republiky č. 23/2020 Sb., o vyhlášení doplňovacích voleb do Senátu Parlamentu České republiky; II. hlasování v doplňovacích volbách do Senátu Parlamentu České republiky vyhlášených ve volebním obvodu č. 32 ve dnech 27. a 28. března 2020 a 3. a 4. dubna 2020 se neuskuteční. Pro počítání lhůt podle zákona č. 247/1995 Sb., o volbách do Parlamentu České republiky a o změně a doplnění některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, které neproběhly do 15. března 2020, budou rozhodné nové dny konání voleb stanovené prezidentem republiky.“

NSS ve svém usnesení konstatoval, že „Podle čl. 10 ústavního zákona č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky, lze po dobu nouzového stavu, pokud podmínky na území České republiky neumožní konat volby ve lhůtách, které jsou stanoveny pro pravidelná volební období, zákonem lhůty prodloužit, nejdéle však o šest měsíců. Ústavní zákon tedy takovou situaci předvídá a stanoví postup pro její řešení. Pro přijetí takového opatření předepisuje formu zákona (tzv. výhrada zákona), jeho přijetí je v kompetenci moci zákonodárné, tj. Parlamentu, nadto jde nepochybně o tzv. volební zákon ve smyslu čl. 40 Ústavy České republiky; je tedy třeba, aby takový zákon byl schválen Poslaneckou sněmovnou a Senátem, který nemůže být postupem podle čl. 47 Ústavy České republiky Poslaneckou sněmovnou přehlasován.“

Podle NSS je tedy zřejmé, že „vláda přijetím usnesení o odložení hlasování v doplňovacích volbách do Senátu jednala mimo svou pravomoc i působnost, a že tento akt je nutno proto považovat za natolik vadný, až je nicotný.“

NSS dále mj. argumentoval: „Konečně odůvodnit odložení hlasování ve volbách omezením svobody pohybu je nepřijatelné a není to ani přesvědčivé – konstrukce mimořádných stavů podle ústavního zákona o bezpečnosti České republiky je taková, že zákon má stanovit, jaká základní práva a svobody a v jakém rozsahu lze dočasně omezit. Pasivní a aktivní volební právo omezit podle zákona z těchto důvodů nelze, a nelze proto jejich omezení odvozovat od omezení jiných základních práv, jinak by zcela pozbyl smyslu taxativní výčet omezení základních práv v § 5 krizového zákona. Ostatně pak by omezením svobody pohybu mohly být zmařeny jakékoliv volby, i bez výslovného opatření, stačilo by s poukazem na zákaz pohybu zabránit voličům dojít do volebních místností a odevzdat hlas.“

„Jakkoli nic nenaznačuje, že by vláda nebyla vedena čistými motivy, a jakkoli by bylo možno argumentovat, že byla naplněna dispozice čl. 10 ústavního zákona o bezpečnosti České republiky v části, v níž se přijetí takového opatření podmiňuje existencí podmínek (mimořádných okolností), které neumožňují konat volby v řádném termínu, nelze – bez popření ústavnosti – resignovat na základní pravidla, které ústavní zákon právě pro takové mimořádné krizové situace, jaké nyní čelíme, stanoví. Chránit je třeba nejen zdraví, životy a hospodářství, ale i demokratický ústavní a právní stát.“

Viz Usnesení NSS ze dne 1. dubna 2020 sp. zn. Pst 19/2019 dostupné z:

http://nssoud.cz/files/SOUDNI_VYKON/2019/0019_OPst_1900012_20200401133907_20200401140014_prevedeno.pdf.

- Automaticky nastupuje aplikace § 11 odst. 2 zákona č. 458/2000 Sb., o podmínkách podnikání a o výkonu státní správy v energetických odvětvích a o změně některých zákonů (energetický zákon), ve znění pozdějších předpisů, podle něhož je držitel licence podle § 4 odst. 1 postupovat při výkonu licencované činnosti při řešení mimořádných situací a krizových situací podle havarijního plánu a spolupracovat při tom se stálými orgány pro koordinaci složek integrovaného záchranného systému a s orgány krizového řízení, přičemž havarijní plán je součástí plánu krizové připravenosti.
- V zákoně č. 23/2017 Sb., o pravidlech rozpočtové odpovědnosti, ve znění pozdějších předpisů, jsou stanoveny některé výjimky po dobu mimořádných stavů.
- Zvláštní mimořádné postupy upravuje pro krizové stavy § 177 zákona č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon), ve znění pozdějších předpisů.
- Automaticky nastupuje aplikace ustanovení § 3 zákona č. 320/2015 Sb., o Hasičském záchranném sboru České republiky a o změně některých zákonů (zákon o hasičském záchranném sboru), ve znění pozdějších předpisů.
- Podle § 14 odst. 1 písm. g) zákon č. 219/1999 Sb., o ozbrojených silách České republiky, ve znění pozdějších předpisů, lze k plnění úkolů Policie České republiky, pokud síly a prostředky Policie České republiky nebudou dostatečné k zajištění vnitřního pořádku a bezpečnosti, a to na dobu nezbytně nutnou, použít Armádu ČR. Použití vojáků armády, způsob jejich povolání k plnění úkolů Policie ČR i jejich počty stanovuje vláda nařízením.
- Nastupuje zpřísnění trestních sazeb u vybraných trestných činů (nouzový stav je jednou z přitěžujících okolností) a rovněž nastupuje obecná přitěžující okolnost podle § 42 písm. j) zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, která se vztahuje i na ostatní trestné činy.⁶ Vyhlášení nouzového stavu může ovlivnit i posuzování trestnosti a výši trestu (§ 38 a § 39 trestního zákoníku.). Trestní zákoník upravuje ve vztahu k nouzovému stavu i speciální trestní čin – ohrožení devizového hospodářství dle § 247 („Kdo poruší v době nouzového stavu zákaz uložený opatřením vydaným na základě krizového zákona ve vztahu k devizovému hospodářství a způsobí tím vážné ohrožení platební schopnosti vůči zahraničí nebo vnitřní měnové rovnováhy České republiky, bude potrestán odnětím svobody na jeden rok až šest let, peněžitým trestem nebo zákazem činnosti.“)
- Podle § 109m zák. 90/1995 Sb., o jednacím řádu Poslanecké sněmovny, ve znění pozdějších předpisů, rozhoduje Sněmovna o návrhu na vyslovení souhlasu s prodloužením doby nouzového stavu (písm. c) i o návrhu na zrušení nouzového stavu před uplynutím doby, na kterou byl vyhlášen, (písm. e) ve zkráceném jednání. Pro projednání zákonů v době nouzového stavu se zkrácené jednání automaticky neuplatňuje; je ale možno využít institutu legislativní nouze.
- Dále podle zákona č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění, ve znění pozdějších předpisů, je možno použít § 153 - zkrácené řízení při přiznání nemocenské dávky.

⁶ § 42 trestního zákoníku: Soud jako k přitěžující okolnosti přihlédne zejména k tomu, že pachatel: a)... j) spáchal trestný čin za krizové situace, živelní pohromy nebo jiné události vážně ohrožující život, veřejný pořádek nebo majetek, anebo na území, na němž je prováděna nebo byla provedena evakuace,...

2. Následky spočívající ve zvláštním režimu státních orgánů

Podle § 4 krizového zákona platí následující pravomoci vlády:⁷

„(1) Vláda při zajišťování připravenosti České republiky na krizové situace, při jejich řešení nebo k ochraně kritické infrastruktury

- a) ukládá úkoly ostatním orgánům krizového řízení, řídí a kontroluje jejich činnost,*
- b) určuje ministerstvo nebo jiný ústřední správní úřad pro koordinaci přípravy na řešení konkrétní krizové situace v případě, kdy příslušnost ke koordinující funkci nevyplývá z působností stanovených ve zvláštním právním předpisu, 7)³*
- c) zřizuje Ústřední krizový štáb jako svůj pracovní orgán k řešení krizových situací,*
- d) stanoví průřezová a odvětvová kritéria pro určení prvku kritické infrastruktury,*
- e) rozhoduje na základě seznamu předloženého Ministerstvem vnitra o prvcích kritické infrastruktury a prvcích evropské kritické infrastruktury, jejichž provozovatelem je organizační složka státu.*

(2) Vláda při přípravě na krizové situace a při jejich řešení projednává s Českou národní bankou opatření, která se týkají působnosti této banky.“

Režim pravomocí v rámci vlády podle § 4 krizového zákona byl v usnesení vlády o nouzovém stavu upřesněn, což krizový zákon alespoň částečně umožňuje. Vláda může podle § 4 odst. 1 písm. b) určovat ústřední úřad pro koordinaci, pokud to není zřejmé z kompetenčního zákona a má další možnosti v § 4 stanovené. Ve výše uvedeném usnesení vlády je uvedeno, že *„ukládá 1. předsedovi vlády řídit a koordinovat úkoly podle bodu I.; 2. členům vlády požádat vládu o předchozí souhlas k opatřením souvisejícím s vyhlášeným nouzovým stavem, která člen vlády nebo jím řízené ministerstvo činí v rámci svých pravomocí, a to před jejich uplatněním.“*

Režim vztahů ve vládě, který je určen prostřednictvím § 4 krizového zákona nebo na jeho základě, je možno využít i při koordinaci nebo přípravě opatření, která jsou vydávána na jiném právním základě, než je přímo krizový zákon.

Vedle změněného režimu ohledně vlády je třeba podle krizového zákona mít a aktivizovat **Ústřední krizový štáb**⁸, který je pracovním orgánem vlády k řešení krizových situací. Jako pracovní orgán vlády nemá Ústřední krizový štáb samostatné rozhodovací pravomoci. Pro dobu, kdy není zřízen Ústřední krizový štáb, platí to, že vláda nemá tento svůj pomocný orgán, který je v krizovém zákoně uveden a který má významné úkoly poradní a odborné. Neznamená to ovšem vakuum při výkonu státní moci, protože Ústřední krizový štáb je orgánem pomocným, resp. poradním a jeho úkoly může vykonávat sama vláda. Vláda se na tuto dobu připravuje o operativní orgán, který nemá politické úlohy a může operativně koordinovat řešení nastalé krizové situace.⁹

⁷ 7) Například zákon č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

⁸ Usnesení vlády ze dne 15. března 2020 č. 213

⁹ Podle komentáře k § 4 krizového zákona, in: Vaníček, J., Vodehnal, O., Krizový zákon, ASPI, 2000, je Ústřední krizový štáb pracovním orgánem vlády. Podle komentáře je § 4 odst. 1 písm. b) speciálním ustanovením ve vztahu ke kompetenčnímu zákonu.

3. Omezení, která umožňuje krizový zákon

Podle § 6 a § 7 krizového zákona je vláda oprávněna omezit řadu základních práv.

§ 6 (1) Vláda je oprávněna v době trvání nouzového stavu na nezbytně nutnou dobu a v nezbytně nutném rozsahu nařídít

a) evakuaci osob a majetku z vymezeného území,

b) zákaz vstupu, pobytu a pohybu osob na vymezených místech nebo území,

c) ukládání pracovní povinnosti, pracovní výpomoci nebo povinnosti poskytnout věcné prostředky³⁷⁾,

d) bezodkladné provádění staveb, stavebních prací, terénních úprav nebo odstraňování staveb anebo porostů za účelem zmírnění nebo odvrácení ohrožení vyplývajícího z krizové situace.

(2) Vláda v době trvání nouzového stavu je dále oprávněna

a) nařídít povinné hlášení přechodné změny pobytu osob, kterou se rozumí opuštění místa trvalého pobytu osoby, k němuž je hlášena v místě, ze kterého byla organizovaně evakuována nebo které o své vůli opustila z důvodu ohrožení svého života nebo zdraví, pokud tato změna pobytu bude delší než 3 dny,

b) přijmout opatření k ochraně státních hranic, k pobytu cizinců nebo osob bez státní příslušnosti, v oblasti zbraní, výbušnin, nebezpečných chemických látek a přípravků, jaderných zařízení a zdrojů ionizujícího záření,

c) nařídít přemístění osob ve vazbě nebo ve výkonu trestu odnětí svobody do jiné věznice nebo vyloučit volný pohyb těchto osob mimo věznici,

d) nařídít nasazení vojáků v činné službě a jednotek požární ochrany k provádění krizových opatření,

e) nařídít vykonávání péče o děti a mládež, pokud tuto péči nemohou v krizové situaci vykonávat rodiče nebo jiný zákonný zástupce,

f) nařídít přednostní zásobování

1. dětských, zdravotnických nebo sociálních zařízení,

2. ozbrojených sil, bezpečnostních sborů a složek integrovaného záchranného systému, pokud se podílejí na plnění krizových opatření,

3. prvku kritické infrastruktury, a to v nezbytném rozsahu,

g) zabezpečit náhradní způsob rozhodování o dávkách sociálního zabezpečení (péče), kterými se rozumí dávky nemocenského pojištění, důchodového pojištění, důchodového zabezpečení, státní sociální podpory, dávky pomoci v hmotné nouzi a dávky sociální péče, a o jejich výplatě.

(3) Vláda v době trvání nouzového stavu je dále oprávněna nařídít zákaz

a) nabývání peněžních prostředků v cizí měně, cenných papírů a zaknihovaných cenných papírů, jejichž emitentem je osoba s trvalým pobytem nebo sídlem mimo území České republiky, jakož i penězi ocenitelných práv a závazků od nich odvozených, za českou měnu,

b) provádění veškerých plateb z České republiky do zahraničí, včetně plateb mezi poskytovateli platebních služeb a jejich pobočkami,

c) ukládání peněžních prostředků na účty v zahraničí,

d) prodej cenných papírů a zaknihovaných cenných papírů, jejichž emitentem je osoba s trvalým pobytem nebo sídlem v České republice, osobám s trvalým pobytem nebo sídlem mimo území České republiky,

e) přijímání úvěrů od osob s trvalým pobytem nebo sídlem mimo území České republiky,

f) zřizování účtů v České republice osobám s trvalým pobytem nebo sídlem mimo území České republiky a ukládání peněžních prostředků na jejich účty,

g) provádění veškerých plateb ze zahraničí do České republiky mezi poskytovateli platebních služeb a jejich pobočkami.

(4) Povinnosti uvedené v odstavci 1 písm. c) (poznámka - ukládání pracovní povinnosti) lze uložit pouze tehdy, pokud nelze tyto činnosti a věci zajistit smluvně, subjekt plnění klade zjevně finančně a časově nevýhodné podmínky nebo plnění odmítne a přitom hrozí nebezpečí z prodlení.

(5) Zákazy uložené krizovým opatřením vydaným na základě odstavce 3 se neuplatní, jde-li o obchody České republiky nebo České národní banky. Tyto zákazy se dále neuplatní na držitele zvláštního povolení, které může být vydáno Českou národní bankou pro dobu nouzového stavu z důvodu ohrožení života a zdraví osob a bezpečnosti státu a pro operace, které povedou k prokazatelnému zlepšení stavu platební bilance, a to v rozsahu příslušného povolení.

§ 7

Vláda v době trvání stavu ohrožení státu je vedle opatření uvedených v § 6 odst. 1 až 3 oprávněna nařídít

a) omezení vstupu na území České republiky osobám, které nejsou občany České republiky,

b) omezení držení a nošení střelných zbraní a střeliva,

c) zvýšenou kontrolní činnost na úseku zabezpečení skladovaných střelných zbraní, střeliva, munice, výbušnin, jaderných materiálů a zdrojů ionizujícího záření, nebezpečných chemických látek, biologických agens a geneticky modifikovaných organismů.

Z ustanovení je zřejmé, že možnost omezení základních práv je stanovena velmi obecně, a proto pokryje velkou část základních práv, včetně práv lidských. Zejména svoboda pohybu a pobytu bude vykládána extenzivně, v závislosti na míře nebezpečí. Z hlediska **práva na osobní integritu (ve smyslu § 93 a 94 OZ)** je však ustanovení částečně problematické, neobsahuje zejména přesně možnost zásahů do osobní integrity – tedy například pravomoc nařídít nošení roušek, respirátorů, strpění vyšetření, provedení karantény a další povinnosti, běžné při epidemii. Tato omezení jsou podstatně přesněji uvedena v zákoně na ochranu zdraví, který je zvláštním zákonem pro tuto problematiku.

Komentář, citovaný výše, konstatuje kromě jiného, že „*při omezování základních práv a svobod je třeba neustále dbát na základní ústavní omezení, a to zejména v čl. 4 Listiny. Podle čl. 4 odst. 1 Listiny povinnosti mohou být ukládány toliko na základě zákona a v jeho mezích a jen při zachování základních práv a svobod; podle čl. 4 odst. 4 Listiny při používání ustanovení o mezích základních práv a svobod musí být šetřeny jejich podstata a smysl; taková omezení nesmějí být zneužívána k jiným účelům, než pro které byla stanovena. I když zákon umožňuje omezení základního práva ve větším rozsahu, je třeba je omezit vždy jen v takovém rozsahu, jenž je nezbytný pro sledovaný cíl.*“¹⁰

Proporcionalita opatření¹¹ je uvedena i v textu krizového zákona, a to jednak § 6 odst. 1 krizového zákona, kde je stanoveno, že „*vláda je oprávněna (...) v nezbytně nutném rozsahu nařídít*“ (...). Dále je stanovena proporcionalita výkonu krizových opatření příslušnými složkami, a to v § 39c krizového zákona („*Orgány krizového řízení při řešení krizové situace postupují tak, aby případný zásah do práv a svobod osob nepřekročil nezbytnou míru.*“)

Krizová opatření jsou zvláštní akty vlády, jsou upravena v § 8 krizového zákona. Jde o „rozhodnutí“, určená k řešení krizových situací a ke zmírnění následků krizových situací. Rozhodnutí musí být přijata vládou ve sboru. Tato forma rozhodnutí nesmí být delegována na jednotlivého člena vlády. Uveřejnění rozhodnutí a nabytí jeho účinnosti je stanoveno v § 8 (okamžikem, který je v rozhodnutí stanoven, publikují se jako zákon). Rozhodnutí nejsou nařízeními vlády, jedná se o právní předpis *sui generis*, který je sice sekundárním (prováděcím) aktem exekutivy, ale nemusí se řídit běžnými pravidly pro nařízení vlády (například usnesením o legislativních pravidlech vlády a dalšími vnitřními předpisy). Je však nezbytné, aby byl tento akt stejně jako nařízení vlády vydán jen na základě zákona a v jeho mezích (čl. 73 Ústavy).

¹⁰ Dále komentář konstatuje: „*Při omezení základních práv je tedy třeba bezvýjimečně uplatňovat princip proporcionality a vykonávat test proporcionality. Test proporcionality se odvíjí ve třech krocích. Prvním krokem je hodnocení zásahu hlediskem vhodnosti, jehož obsahem je zvažování zásahu z pohledu možného naplnění sledovaného účelu. Není-li daný zásah způsobilý sledovaného účelu dosáhnout, jde o projev svévole, jenž se považuje za rozporný s principem právního státu. Druhým krokem testu je posouzení zásahu hlediskem potřebnosti, jež sleduje analýzu plurality možných prostředků ve vztahu k zamýšlenému účelu a jejich subsidiaritu z hlediska omezení ústavou chráněnými hodnotami - základního práva nebo veřejného statku. Lze-li sledovaného účelu dosáhnout alternativními prostředky, je pak ústavně konformní ten, jenž danou ústavně chráněnou hodnotu omezuje v míře nejmenší. Sleduje-li prověřovaný zásah ochranu určité z ústavně chráněných hodnot, současně však jinou omezuje, pak třetí hledisko principu proporcionality, jímž je hledisko poměrování, představuje metodologii vážení těchto v kolizi stojících ústavních hodnot (srov. IV. ÚS 1554/08).*“

¹¹ Proporcionalita vyhlášení nouzového stavu je vyjádřena v čl. 2 odst. 1 ústavního zákona o bezpečnosti České republiky: (...) „*může se vyhlásit podle intenzity, územního rozsahu a charakteru situace*“ (...).

Kontrola provádění nouzového stavu prostřednictvím Parlamentu

Kromě samotného vyhlášení a zrušení nouzového stavu mají obě komory právo kontrolovat exekutivu za nouzového stavu stejně jako mimo nouzový stav, jak bylo uvedeno výše, včetně vyslovení nedůvěry vládě. Podle krizového zákona nejsou žádné zvláštní mechanismy odpovědnosti vůči Parlamentu či alespoň vůči Sněmovně stanoveny, **krizový zákon nemá žádný dohlédací parlamentní orgán.**

4. Dosud přijatá krizová rozhodnutí vlády¹²⁾

70/2020 Sb., Usnesení vlády České republiky o dočasném znovuzavedení ochrany vnitřních hranic České republiky
 71/2020 Sb., 12. 3. 2020 Usnesení vlády České republiky o přijetí krizového opatření (**dále jen UV**), zákaz vstupu cizinců
 72/2020 Sb., 12. 3. 2020, UV, zákaz prodeje a služeb
 73/2020 Sb., 12. 3. 2020 UV, doprava a silniční doprava
 74/2020 Sb., 12. 3. 2020 UV, zákaz docházky do škol
 76/2020 Sb., 13. 3. 2020 UV, **zákaz vstupu cizinců, zrušeno 30. 3. 2020**
 77/2020 Sb., 13. 3. 2020 UV, zákaz návštěv ve věznicích
 78/2020 Sb., 13. 3. 2020 UV, výjimky pro vozidla
 79/2020 Sb., 13. 3. 2020, UV, o zajištění poskytování péče v zařízeních sociálních služeb po dobu trvání nouzového stavu, pracovní povinnost mediků, pozastavení činnosti stacionářů
 80/2020 Sb., 13. 3. 2020 UV, zákaz bazénů, zákaz tržnic
 81/2020 Sb., 13. 3. 2020 UV, **provedení karantény po návratu z ciziny a při příznamech, zrušeno 30. 3. 2020**
 82/2020 Sb., 14. 3. 2020 UV, **zákaz prodeje a služeb, zrušeno**
 84/2020 Sb., 15. 3. 2020, UV, **zdr. průkazy, zákaz prodeje, prodej nebaleného pečiva, zákaz prodeje ubytovacích služeb, zrušeno**
 85/2020 Sb., 15. 3. 2020, UV, volný pohyb osob
 86/2020 Sb., 15. 3. 2020, UV, zákaz čerpání dovolené
 87/2020 Sb., 15. 3. 2020, UV, práce z domova u veřejné moci
 88/2020 Sb., 15. 3. 2020, UV, odklad voleb
 89/2020 Sb., 15. 3. 2020, UV, hlídání dětí nezbytných profesí
 90/2020 Sb., 15. 3. 2020, UV k zajištění poskytování zdravotních služeb poskytovateli zdravotních služeb a k zajištění činnosti orgánů ochrany veřejného zdraví po dobu trvání nouzového stavu (mobilizace mediků a dalších profesí)
 96/2020 Sb., **16. 3. 2020 UV, výjimky ze zákazu prodeje, zrušeno**
 97/2020 Sb., 16. 3. 2020 UV, nařízení vůči poskytovatelům sociálních služeb
 98/2020 Sb., 16. 3. 2020 UV, doporučení nevycházet osobám nad 70 let, zajištění rozvozu
 99/2020 Sb., **16. 3. 2020 UV, výjimka za zákazu ubytování pro cizince, zrušeno**
 105/2020 Sb., 17. 3. 2020 UV, zákaz výdělečné činnosti příslušníků ozb. sborů
 106/2020 Sb., 18. 3. 2020 UV, nošení roušek
 107/2020 Sb., 18. 3. 2020 UV, změna schengenského víza
 108/2020 Sb., **18. 3. 2020, přítomnost seniorů v maloobchodních prodejnách, zrušeno**
 109/2020 Sb., 19. 3. 2020 UV, příspěvek pro OSVČ
 110/2020 Sb., **19. 3. 2020 UV, zmírnění zákazu prodeje pro realitní zprostředkování aj., zrušeno**
 111/2020 Sb., 19. 3. 2020 UV ke zrušení opatření 108/2020 Sb.
 112/2020 Sb., 19. 3. 2020 UV, k prokazování pendlerů
 122/2020 Sb., 23. 3. 2020 UV, zastupitelstva na dálku
 123/2020 Sb., 23. 3. 2020 UV, provozovateli datových schránek nenáleží odměna
 124/2020 Sb., 23. 3. 2020 UV, zajištění péče pro děti vybraných profesí
 125/2020 Sb., 23. 3. 2020 UV, zákaz čerpání dovolené u zdr. profesí mimo osob s karanténou
 126/2020 Sb., 23. 3. 2020 UV, bere na vědomí opatření MZ 12745/1 z 23. 3. 2020 o omezení pohybu a MZ 12745/3 omezení funkce veřejné správy a doporučuje práci na dálku, bezhotovostní styk a omezení kontaktů se zákazníky
 127/2020 Sb., 23. 3. 2020 UV, bere na vědomí opatření MZ 12745/1 z 23. 3. 2020 o prodloužení maloobchodního prodeje a služeb, od 1. 4. 2020, náhrada dokumentů, zakazuje úplatné používání prostranství obcemi, **zrušuje UV 82, 84, 96, 99, 110/2020 Sb.**
 128/2020 Sb., **23. 3. 2020 UV, změna režimu pendlerů, zrušeno 30. 3. 2020**
 130/2020 Sb., **26. 3. 2020, UV, dávky státní sociální podpory**
 131/2020 Sb., 26. 3. 2020, UV, bere na vědomí opatření MZ 13361/1 z 26. 3. 2020, kterým byly pro maloobchodní prodej schváleny výjimky
 132/2020 Sb., 26. 3. 2020, UV, další upřesnění výjimek pohybu pendlerů se zdr. povoláním
 140/2020 Sb., 30. 3. 2020 UV, zákaz dovolené kritické infrastruktury, režim jejich volna
 141/2020 Sb., 30. 3. 2020 UV, nasazení vojáků v činné službě
 142/2020 Sb., 30. 3. 2020 UV, zákaz vstupu cizinců, výjimky, zákaz vycestování, výjimky, další opatření vůči cizincům, **zrušuje některá dosavadní UV**

¹² Zde nejsou uváděny akty přijaté na základě jiného zákona než krizového zákona ani nařízení vlády přijatá podle krizového zákona. Zrušená rozhodnutí jsou označena červenou barvou.

Kromě usnesení vlády je možno podle krizového zákona provádět i další aktivity, a to různými ministerstvy, konkrétně:

- **Ministerstvo vnitra** má být podle zákona hlavním koordinátorem aktivit.
- Pro **Ministerstvo zdravotnictví** (dále jen MZ) platí, že jeho pravomoc podle krizového zákona je upravena ustanoveními § 11 krizového zákona, kde jsou pravomoci týkající **distribuce léčiv, koordinace záchranné služby a rozhodnutí o rozsahu zdravotních služeb podle zákona o hospodářských opatřeních pro krizové stavy**. Z tohoto hlediska je vhodnější z hlediska opatření Ministerstva zdravotnictví použít pro epidemii přímo zákon o ochraně veřejného zdraví, kde jsou pravomoci rozsáhlejší a zároveň speciální pro případ epidemie.

Na základě krizového zákona MZ přijalo:

16. 3. 2020 opatření obecné povahy č. 12066 na základě krizového zákona ohledně omezení provádění zdravotních služeb a některé další akty

- Ministerstvo dopravy – má pravomoci podle § 12a krizového zákona (§ 12 krizového zákona - zabezpečení komunikací)
- Ministerstvo průmyslu a obchodu – má pravomoci podle § 11 krizového zákona (energetika, obchod)
- Česká národní banka – má rozsáhlé pravomoci podle § 13 krizového zákona
- Ministerstvo financí – má pravomoci podle § 25 písm. c) krizového zákona

5. Opatření podle jiných právních předpisů

Vedle opatření podle krizového zákona je možno v nouzovém stavu přijmout jednak opatření, která jsou na nouzový stav vázána (viz předpisy uvedené výše), ale jsou přijata podle jiných zákonů než je nouzový stav, jednak opatření, která je možno přijmout, i když nouzový stav není vyhlášen. Opatření podle zákona o ochraně veřejného zdraví by mohla být přijata i bez vyhlášeného nouzového stavu.

Zákon o ochraně veřejného zdraví

Základním předpisem, který předpokládá a reguluje boj s epidemiemi, je zákon č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví, ve znění pozdějších předpisů. Epidemiologická opatření silně zasahují základní práva, zejména právo na svobodu pohybu, osobní svobody, právo osobní integrity a zprostředkovaně další práva, včetně práva na podnikání. Možnosti omezení základních práv v boji s epidemií jsou upraveny v **zákoně o ochraně veřejného zdraví v § 53 – 75** (viz příloha).

Z hlediska legislativních pravomocí upravuje tento zákon pravomoci řady státních orgánů, nejen z oblasti zdravotnictví. Pro legislativní mimořádná opatření je zmocnění zejména v § 80 písm. g) uvedeného zákona, který stanoví:

„(1) Ministerstvo zdravotnictví k ochraně a podpoře veřejného zdraví

a) řídí a kontroluje výkon státní správy v ochraně a podpoře veřejného zdraví, odpovídá za tvorbu a uskutečňování národní politiky ochrany a podpory veřejného zdraví včetně prevence nemocí a řídí a kontroluje její plnění; jednou za 5 let hodnotí zdravotní stav obyvatelstva a jeho vývoj z hlediska všech aspektů ovlivňujících zdravotní stav obyvatelstva a na základě provedeného hodnocení stanoví priority k řešení problémů a zlepšení zdravotního stavu obyvatelstva,

b) řídí a kontroluje krajské hygienické stanice,

c) rozhoduje o opravných prostředcích proti rozhodnutím krajských hygienických stanic,

d) zajišťuje mezinárodní spolupráci v oboru své působnosti a plní úkoly vyplývající z mezinárodních smluv v ochraně a podpoře veřejného zdraví,

e) stanoví na základě doporučení Národní imunizační komise, zřízené jako poradní orgán Ministerstva zdravotnictví, antigenní složení očkovacích látek pro pravidelná, zvláštní a mimořádná očkování a zveřejní je ve formě sdělení ve Sbírce zákonů, a to vždy do 28. února kalendářního roku; stejným postupem Ministerstvo zdravotnictví stanoví a zveřejní i změny antigenního složení očkovacích látek pro pravidelná, zvláštní a mimořádná očkování,

f) rozhoduje ve věcech podle § 4 odst. 8, § 5 odst. 5, § 6e, § 72 odst. 1 a 2, § 73, § 83e odst. 5 a dále o námitkách, rozhoduje-li o nich podle tohoto zákona nadřízený orgán ochrany veřejného zdraví; je oprávněno povolit prodloužení mírnějšího hygienického limitu podle § 3a odst. 3; plní úkoly podle § 3a odst. 4, § 3b, § 6g, § 72 odst. 3, § 75a, § 79 odst. 5, § 83a odst. 2, § 83c odst. 3 a § 83e odst. 6; na návrh krajských hygienických stanic rozhoduje za podmínky § 37 o kategorizaci prací vykonávaných na jejich pracovištích,

g) nařizuje mimořádná opatření při epidemii a nebezpečí jejího vzniku a mimořádná opatření k ochraně zdraví fyzických osob při výskytu nebezpečných a z nebezpečnosti podezřelých výrobků a nejakostních či z porušení jakosti podezřelých vod, při živelních pohromách a jiných mimořádných událostech, pokud mají být provedena celostátně nebo na území několika krajů, a rozhoduje o jejich ukončení včetně uvolnění výrobků na trh nebo do oběhu,

h) stanoví ochranná opatření před zavlečením vysoce nakažlivých infekčních onemocnění, a rozhoduje o jejich ukončení, i) na žádost krajské hygienické stanice dává povolení k mimořádnému očkování podle § 69 odst. 1 písm. g),

j) stanoví další infekční onemocnění vyvolaná vysoce rizikovými biologickými agens a toxiny, které se považují za nebezpečnou nemoc podle zákona o pohřebnictví; současně vyhlásí tato další infekční onemocnění v celoplošném televizním a rozhlasovém vysílání,

k) usměrňuje výkon státní správy v ochraně a podpoře veřejného zdraví prováděný Ministerstvem obrany a Ministerstvem vnitra (.....)“.

V případě vyhlášení nouzového stavu upravuje zákon oproti „běžnému“ stavu jedinou změnu, a to prostřednictvím § 95, který stanoví, že „v případě mimořádných událostí nebo je-li vyhlášen **krizový stav**, je Ministerstvo zdravotnictví oprávněno uložit zaměstnancům krajských hygienických stanic s odbornou způsobilostí pro práci ve zdravotnictví (§ 88a) provádění stanovených výkonů zdravotní péče“.

Dosud vydaná mimořádná opatření Ministerstvem zdravotnictví jsou založena na výše uvedeném § 80 odst. 1 písm. g) zákona o ochraně veřejného zdraví. Pro mimořádná opatření platí ještě § 69 odst. 2 téhož zákona, který stanoví zejména princip proporcionality: „(2) *Mimořádná opatření podle odstavce 1 nařídí v nezbytně nutném rozsahu a rozhodne o jejich ukončení příslušný orgán ochrany veřejného zdraví. Pokud je to nezbytné k realizaci opatření na ochranu veřejného zdraví, vyžádá si poskytovatel zdravotních služeb nebo orgán ochrany veřejného zdraví součinnost Policie České republiky. Místní příslušnost orgánu ochrany veřejného zdraví se řídí místem výskytu infekčního onemocnění. Odvolání proti rozhodnutí příslušného orgánu ochrany veřejného zdraví nemá odkladný účinek. Osoby jsou povinny se mimořádnému opatření podřídit.*“ Z ustanovení vyplývá, že na základě mimořádného opatření je možno přijmout rozhodnutí, proti kterému je možno se odvolat. Samotná mimořádná opatření mají režim právního předpisu, a proto se proti nim odvolat nelze.

V § 69 odst. 1 je vymezeno, jaká mimořádná opatření při epidemii a nebezpečí jejího vzniku mohou být přijata:

(1) Mimořádnými opatřeními při epidemii nebo nebezpečí jejího vzniku jsou

- a) zákaz nebo omezení výroby, úpravy, úschovy, dopravy, dovozu, vývozu, prodeje a jiného nakládání s potravinami a dalšími výrobky, kterými může být šířeno infekční onemocnění, popřípadě příkaz k jejich zničení,
- b) zákaz nebo omezení styku skupin fyzických osob podezřelých z nákazy s ostatními fyzickými osobami, zejména omezení cestování z některých oblastí a omezení dopravy mezi některými oblastmi, zákaz nebo omezení slavností, divadelních a filmových představení, sportovních a jiných shromáždění a trhů, uzavření zdravotnických zařízení jednodenní nebo lůžkové péče, zařízení sociálních služeb, škol, školských zařízení, zotavovacích akcí, jakož i ubytovacích podniků a provozoven stravovacích služeb nebo omezení jejich provozu,
- c) zákaz nebo omezení výroby, úpravy, dopravy a jiného nakládání s pitnou vodou a vodami užívanými k účelům podle § 6a a § 6d, zákaz používání vod ze studní, pramenů, vodních nádrží, rybníků, potoků a řek,
- d) příkaz k vyčlenění lůžek ve zdravotnických zařízeních,
- e) příkaz k provedení ohniskové dezinfekce, dezinsekce a deratizace na celém zasaženém území; ohniskovou dezinfekci, dezinsekci a deratizaci provede zdravotní ústav (§ 86 odst. 1), stanoví-li tak rozhodnutím příslušný orgán ochrany veřejného zdraví. Náklady na tuto ohniskovou dezinfekci, dezinsekci a deratizaci provedenou zdravotním ústavem jsou hrazeny ze státního rozpočtu,
- f) příkaz k varovnému označení objektů, v nichž došlo k infekčnímu onemocnění, a text tohoto označení,
- g) mimořádné očkování a preventivní podání jiných léčiv (profylaxe),
- h) příkaz k vyčlenění objektu v majetku státu, kraje nebo obce k izolaci fyzických osob nebo jejich karanténě,
- i) zákaz nebo nařízení další určité činnosti k likvidaci epidemie nebo nebezpečí jejího vzniku.

Některá opatření MZ byla přijata ještě před vyhlášením nouzového stavu¹³. To je možné, pravomoci podle zákona na ochranu veřejného zdraví jsou (viz výše uvedenou výjimkou § 95) shodné mimo období mimořádných stavů s pravomocemi v rámci mimořádného režimu stanoveného krizovým zákonem pro nouzový stav.

¹³ Mimořádná opatření podle zákona na ochranu veřejného zdraví mohou vydávat i nižší úrovně řízení podle tohoto zákona.

Seznam mimořádných opatření (dále jen MO) Ministerstva zdravotnictví od 3. 3. 2020¹⁴:

- 3. 3. 2020 5503 MO zákaz prodeje ochranných prostředků
- 4. 3. 2020 9826 MO oznámení akcí nad 5000 účastníků
- 6. 3. 2020 MO prodej osobních ochranných prostředků ffp3
- 7. 3. 2020 MO Nepřijímání žádostí o víza v Iránu
- 7. 3. 2020 MO karanténa pro osoby navracející se z Itálie
- 8. 3. 2020 MO 10386 nařízení karantény pro osoby blízké
- 9. 3. 2020 MO 10519 zákaz návštěv ve zdr. zařízeních s lůžkovou péčí
- 10. 3. 2020 MO 10666 zákaz shromáždění nad 100 osob
- 10. 3. 2020 MO 10676 zákaz prezence ve školách
- 10. 3. 2020 MO 10653 hraniční kontroly a karanténa po příjezdu z některých zemí
- 10. 3. 2020 MO 10386 karanténa při styku s nakaženou osobou
- /vyhlášení nouzového stavu 12. 3./-----
- 17. 3. 2020 MO záznam o pozitivním nálezu COVID
- 18. 3. 2020 MO zákaz přijímat lázeňské pacienty
- 18. 3. 2020 MO zákaz přítomnosti ve vybraných maloobchodních prodejnách s výjimkou osob nad 65 let
- 18. 3. 2020 MO zákaz návštěv pacientů
- 19. 3. 2020 MO nařízení pro operátory veřejných mobilních sítí a banky
- 19. 3. 2020 MO příkaz poskytovatelům akutní lůžkové péče
- 19. 3. 2020 MO nová nákupní doba pro seniory
- 20. 3. 2020 MO organizace a provádění karantény u zdr. pracovníků
- 23. 3. 2020 MO předepisování přípravku Planquenil
- 23. 3. 2020 MO volný pohyb osob
- 23. 3. 2020 MO vyčlenění prodejní doby pro seniory
- 23. 3. 2020 MO 12745 omezení provozu veřejné správy – prodloužení
- 23. 3. 2020 MO omezení maloobchodního prodeje
- 24. 3. 2020 MO záznam o pozitivním nálezu
- 24. 3. 2020 MO zrušení ochranného opatření z 2. 3. 2020 zákaz letů do Koreje
- 25. 3. 2020 MO lázeňská péče
- 25. 3. 2020 MO nařízení poskytovatelům akutní lůžkové péče
- 26. 3. 2020 MO zákaz návštěv v nemocnicích atd.
- 27. 3. 2020 MO nařízení poskytovatelům následné péče a poskytovatelům sociálních služeb
- 29. 3. 2020 MO 13742 nařízení sociálních služeb k přijímání nových klientů a jejich karanténě
- 30. 3. 2020 MO 12745 omezení práce veřejné správy
- 30. 3. 2020 MO 12745 prodloužení zákazu pohybu osob, změny
- 30. 3. 2020 MO 13361 zákaz maloobchodního prodeje - prodloužení
- 30. 3. 2020 MO 13894 zákaz pohybu bez roušky, výjimky

Právní charakter mimořádného opatření MZ není v zákoně, na základě kterého se vydává, zcela specifikován. Kromě mimořádných opatření může MZ vydávat ještě **ochranná opatření**. Vzhledem k ustanovení § 85, které hovoří o právním předpisu, je zřejmé, že se jedná o právní předpis. Podobně jako u rozhodnutí o krizových opatření vydávaných na základě krizového zákona se jedná o exekutivní předpis, který má sekundární postavení vůči zákonu, jedná se o podzákonný akt. Zároveň tento akt není vyhláškou a neřídí se přepisy ani usneseními vlády o vyhláškách. (Podobná opatření jsou umožněna rovněž § 15 a § 54 veterinárního zákona - č. 169/1999 Sb. - kde se nazývají mimořádná veterinární opatření a jsou na určité úrovni podle § 76 veterinárního zákona považována za právní předpis, který má zvláštní režim vyhlášení a publikace.) **Pro mimořádná ani pro ochranná opatření Ministerstva zdravotnictví není stanoveno vyhlášení ani publikace opatření.**

¹⁴ Jedná se o všechna mimořádná opatření MZ, vydaná podle § 80, čísla opatření v některých případech neuvádíme, ale jsou dohledatelná na stránkách MZ.

Z § 85 je však možné vyvodit, že opatření musí být vyhlášeno a publikováno, publikace ve Sbírce zákonů se nevyžaduje.

Opatření, která je možno vydat podle zákona č. 241/2000 Sb., o hospodářských opatřeních pro krizové stavy

Opatření podle tohoto zákona mohou být vydávána jedině po vyhlášení režimu nouzového stavu¹⁵. Podle § 22 uvedeného zákona platí:

„(1) Za nouzového stavu může vláda nařízením

a) uložit právnickým a podnikajícím fyzickým osobám povinnost ve stanoveném termínu oznámit vládou určeným správním úřadům aktuální objem zásob ve stanovených druzích materiálu či věcných prostředcích, aktuální údaje o výrobní či provozní kapacitě a disponibilních zdrojích pracovních sil,

b) přijmout opatření, která mohou omezit nebo zakázat obchodování s kótovanými cennými papíry,

c) přijmout opatření, která mohou omezit nebo zakázat provoz v oblasti silniční dopravy, drážní dopravy, letecké činnosti provozované v České republice civilními letadly, provozu na dopravně významné vodní cestě a užívání pozemních komunikací, a stanovit zvláštní podmínky pro provádění ochrany, údržby a obnovy na pozemních komunikacích a celostátní dráze,

d) rozšířit, omezit nebo zakázat distribuci zdravotnických prostředků a léčiv,

e) rozšířit nebo omezit distribuci pitné vody a potravin a stanovit podmínky, za nichž lze změnit organizaci a řízení této distribuce.

(2) Za nouzového stavu může vláda nařízením přijímat také opatření uvedená v § 21 odst. 1 a 2 a v § 22 odst. 1 [pozn. nařízení týkající se zásobování, která má hejtman za stavu nebezpečí.“

Prozatím nebylo toto ustanovení použito jako právní základ pro některá současná opatření.

Vedle vlády může být za mimořádných stavů aktivní na základě tohoto zákona každý ústřední správní úřad, který má pravomoc stanovenou v § 6. Nejedná se však o legislativní pravomoc, kterou má v případě tohoto zákona v podstatě jen vláda prostřednictvím nařízení.

§ 6 Ústřední správní úřad podle tohoto zákona:

„(1) Ústřední správní úřad v systému hospodářských opatření pro krizové stavy v okruhu své působnosti

a) vypracovává koncepci hospodářských opatření pro krizové stavy jako součásti koncepce rozvoje svěřeného odvětví,

b) zpracovává plán nezbytných dodávek,

c) uplatňuje požadavky na vytvoření státních hmotných rezerv u Správy státních hmotných rezerv,

d) kontroluje přípravu hospodářských opatření pro krizové stavy u právnických a podnikajících fyzických osob zapojených do systému nouzového hospodářství nebo do systému hospodářské mobilizace a poskytuje potřebné informace o hospodářských opatřeních pro krizové stavy těmto osobám,

e) odpovídá za přípravu činností umožňující uskutečnění regulačních opatření,

f) se podílí na systému dalšího profesního vzdělávání pracovníků správních úřadů a dodavatelů mobilizačních dodávek v oblasti hospodářských opatření pro krizové stavy, který zajišťuje Správa státních hmotných rezerv.

(2) Ústřední správní úřad v okruhu své působnosti zajišťuje nezbytnou dodávku,

a) kterou krajský úřad nemůže zajistit v rámci svého správního obvodu,

b) jejíž význam přesahuje správní obvod kraje, nebo

c) jedná-li se o podporu činnosti ozbrojených sil, ozbrojených bezpečnostních sborů, záchranných sborů, havarijních služeb nebo zdravotnické záchranné služby zřízených v okruhu jeho působnosti.“

¹⁵ Resp. jiného mimořádného stavu.

Uplatnění zákona č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému

Základní zákon, který upravuje řešení mimořádných okolností, se podobně jako zákon o ochraně veřejného zdraví uplatní i bez vyhlášení nouzového stavu, a to pro mimořádné události. Mimořádnou událostí je podle § 2 písm. b) zákona „*škodlivé působení sil a jevů vyvolaných činností člověka, přírodními vlivy, a také havárie, které ohrožují život, zdraví, majetek nebo životní prostředí a vyžadují provedení záchranných a likvidačních prací.*“ Orgány integrovaného systému jsou aktivní jak na základě uvedeného zákona, tak na základě opatření, která jsou vydána podle krizového zákona nebo podle zákona o ochraně veřejného zdraví, popř. dalších zákonů.

Mezinárodní lidskoprávní aspekty

Vyhlásování zvláštních režimů, tedy mimořádných stavů, za nichž mohou být omezena základní práva, upravují i mezinárodní úmluvy, kterými je Česká republika vázána. Čl. 15 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod ve svém v odst. 1 stanoví, že „*v případě války nebo jiného veřejného ohrožení státní existence může každá Vysoká smluvní strana přijmout opatření směřující k odstoupení od závazků stanovených v této Úmluvě v rozsahu přísně vyžadovaném naléhavostí situace, pokud tato opatření nebudou neslučitelná s ostatními závazky podle mezinárodního práva.*“ K výkladu existuje několik rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva (ESLP)¹⁶, základním přístupem soudu je však postoj, který přiznává státům možnost zvážit to, o jak závažné ohrožení státní existence se jedná. „*Národní úřady jsou z principu lépe přizpůsobeny než mezinárodní soudce k přijetí rozhodnutí, zda zde skutečně existuje reálné ohrožení a jak široká musí být míra odstoupení, nezbytná k jejímu odvrácení.*“¹⁷ ESLP zejména trvá na tom, aby mimořádný stav i mimořádná opatření byly jasně deklarovány a uveřejněny. Kromě toho jsou vyložena absolutní práva, která nesmí být dotčena ani za mimořádného režimu, k nimž patří zejména zákaz mučení a nelidského a ponižujícího zacházení.¹⁸ Zavedení mimořádného stavu regulují i další mezinárodní úmluvy.

Shrnutí provedení nouzového stavu z hlediska základních práv a dalších aspektů

Režim nouzového stavu je režimem stanoveným ústavním pořádkem České republiky. Jako takový je proveden řadou zákonů, vedle prováděcích zákonů je možno samozřejmě uplatnit v období vyhlášeného nouzového stavu i ustanovení zákonů, která platí stále, tedy i mimo nouzový stav.

Při prozkoumání dosud přijatých opatření máme za to, že:

- Samotné **vyhlášení nouzového stavu** vládou České republiky dne 12. 3. 2020 odpovídá náležitostem stanoveným ústavním pořádkem.
- **Usnesení vlády o krizovém opatření podle krizového zákona** jsou v rámci dovolených omezení základních práv uvedených v krizovém zákoně a nenarušují absolutní základní práva, kterými jsou zejména zákaz mučení a nedůstojného zacházení.
- Opatření jiných orgánů podle krizového zákona jsou dosud marginálního charakteru a odpovídají krizovému zákonu (jde zejména o některá opatření MZ).
- Posouzení přiměřenosti (proporcionality) krizových opatření ve vztahu k základním právům z pozice právního posudku není možné beze zbytku provést, vyžadovalo by i odborné

¹⁶ ESLP konstatoval, že veřejné ohrožení státní existence znamená výjimečnou krizovou situaci či ohrožení, které se dotýká celé populace a vytváří hrozbu vůči organizovanému životu společnosti, které tvoří stát. Lawless v Irsko, žádost č. 332/57, rozsudek ze dne 1. července 1961.

¹⁷ Aksoy v Turecko, žádost č. 21987/93, rozsudek ze dne 18. prosince 1996

¹⁸ Srov. Stejskal, J. Mimořádné stavy v právním řádu ČR, diplomová práce, Praha: PF UK, 2017.

posouzení a popis epidemiologické situace. V komparativním kontextu je však možno konstatovat, že omezující opatření v oblasti základních práv nijak nevybočují z intenzity opatření jiných států.

- Při prozkoumání dosud přijatých **mimořádných opatření** podle zákona o ochraně veřejného zdraví se domníváme, že: Mimořádná opatření MZ byla přijata v rámci příslušného ustanovení zákona o ochraně veřejného zdraví, nejčastěji podle jeho § 80 odst. 1 písm. g). Zákon je ve směru boje s epidemiemi specializovaným zákonem a jako zvláštní zákon je možno jej použít. Omezení práv podle našeho názoru odpovídají možnostem, stanoveným v § 80 zákona, popř. v jiných částech zákona.

Vzhledem k výše uvedenému jsme dospěli k závěru, že omezení základních práv celkově odpovídá zákonům, na základě nichž byla vydána.

Z hlediska právního posouzení je třeba věnovat se otázce, zda omezovací akt (krizové opatření vlády nebo mimořádné opatření MZ) odpovídá svou formální podobou (zejména z hlediska publikace) rozsáhlosti omezení. Vzhledem k tomu, že omezení základních práv jsou rozsáhlá a povětšinou platí v celém státě, bylo by vhodnější použít jako právní základ krizový zákon, i když stanovení pravomoci vlády k příslušným omezením základních práv v krizovém zákoně je obecnější než v zákoně o ochraně veřejného zdraví a obsahuje zásahy do osobní integrity jen při extenzivním výkladu. V zákoně o ochraně veřejného zdraví jsou možnosti omezení osobní integrity přesnější.

Použití krizového zákona by však podle našeho názoru bylo vhodnější zejména vzhledem k tomu, že krizová rozhodnutí vlády musí být a jsou publikována ve Sbírce zákonů stejně jako zákony.

Na druhou stranu pro použití formy mimořádných opatření MZ hovoří specialita zákona o ochraně veřejného zdraví, která s sebou nese odbornost a rychlost při přijetí opatření. Dosud přijatá mimořádná opatření MZ byla sice oznámena veřejnosti, jejich publikace však není přesně upravena a máme za to, že použitá technika publikace není dostatečná.

Tento nedostatek mimořádných opatření MZ si vláda uvědomila, když bylo vydáno usnesení vlády č. 279, vyhlášené ve Sbírce zákonů pod číslem 126/2020 Sb., ve kterém vzala vláda na vědomí některá mimořádná opatření MZ. Stejnou technikou jsou uveřejňována i některá další mimořádná opatření MZ. Vzetí na vědomí vládou sice má faktický význam pro seznámení se veřejnosti s opatřením, formálně nemá žádnou relevanci. Kromě toho na mimořádná opatření MZ pouze odkazuje, neobsahuje jejich plné znění. Některé veřejně publikované názory právníků hovoří o legitimizaci těchto opatření ve smyslu ustanovení § 6 odst. 1 písm. b) krizového zákona, což však nepovažujeme za správné.

Pokud se týká vztahu krizových opatření vlády a mimořádných opatření ministerstva zdravotnictví, je nezbytná blízká spolupráce a provázání těchto opatření. Právní síla obou právních aktů, pokud jsou právními předpisy, je shodná, není přitom možno rušit krizovými opatřeními vlády mimořádná opatření MZ ani naopak. V zákoně není přesně stanoven mechanismus např. soudního nebo jiného přezkoumání krizových rozhodnutí podle krizového zákona (§ 38 krizového upravuje jen vztah ke správnímu řádu, na rozhodování a ukládání povinností podle tohoto zákona se v době krizového stavu, s výjimkou § 6 odst. 5, § 9 odst. 3 písm. c) a § 34 až 34b, správní řád nevztahuje).

Není úplně stanoveno ani přezkoumání mimořádných opatření podle zákona o ochraně veřejného zdraví. Je nedostatkem obou uvedených zákonů, že se nevyjadřují přesně k právnímu charakteru těchto aktů. V závislosti na materiálním charakteru aktů je třeba oba typy opatření, pokud obsahují

závazné normy pro široký okruh osob, považovat za podzákoné právní předpisy. Jako takové jsou tedy přezkoumatelné jen Ústavním soudem.¹⁹

Exkurz: Použití ozbrojených sborů a bezpečnostních složek (ozbrojené bezpečnostní sbory, zpravodajské služby, záchranné sbory a havarijní služby)

Použití Policie ČR a dalších složek integrovaného záchranného systému se řídí běžným zněním příslušných zákonů. Krizová opatření vlády i mimořádná opatření Ministerstva zdravotnictví zavazují bez dalšího i tyto složky. Zejména policie a jiné přestupkové orgány vykonávají sankce za přestupky, stanovené v krizovém zákoně i dalších zákonech.

Pokud se týká Armády ČR a dalších ozbrojených sborů, platí pro nouzový stav možnost použití armády pro provedení aktů podle níže uvedeného zákona. Jinak se tyto složky řídí i krizovými či mimořádnými opatřeními.

Pokud se týká zpravodajských služeb, pro ně neexistuje zvláštní režim pro nouzový stav. Z toho vyplývá, že jejich aktivity se řídí jejich základními zákony a celým právním řádem včetně krizových opatření a dalších mimořádných nástrojů.

Podrobnosti stanovené jednotlivými zákony

Policie má jen mírně modifikovaný zvláštní režim pro řešení krizových situací (tedy i nouzového stavu) podle § 20 zákona č. 273/2008 Sb., o Policii ČR, ve znění pozdějších předpisů, který stanoví:

*Působení policie v rámci integrovaného záchranného systému, při řešení **krizových situací** a mimořádných událostí a při přípravě na ně*

- (1) Plněním úkolů k řešení mimořádných událostí a krizových situací se rozumí i příprava policie na ně.*
- (2) Policie jako základní složka integrovaného záchranného systému vykonává v místě provádění záchranných a likvidačních prací úkoly podle tohoto zákona.*
- (3) Policista nebo útvar policie se podílí na provádění záchranných a likvidačních prací včetně letecké podpory integrovaného záchranného systému a letecké podpory v krizových situacích,*
 - a) jsou-li k tomu vycvičeni a vybaveni,*
 - b) je-li to nezbytné pro záchranu života, zdraví nebo majetku a*
 - c) jsou-li k tomu určeni policejním prezidentem.*

Spolupráci **Policie** upravuje výslovně i zákon o ochraně veřejného zdraví v § 69 odst. 2: „Mimořádná opatření podle odstavce 1 nařídí v nezbytně nutném rozsahu a rozhodne o jejich ukončení příslušný orgán ochrany veřejného zdraví. Pokud je to nezbytné k realizaci opatření na ochranu veřejného zdraví, vyžádá si poskytovatel zdravotních služeb nebo orgán ochrany veřejného zdraví součinnost Policie České republiky. (...) Osoby jsou povinny se mimořádnému opatření podřídit.“ Z toho vyplývá, že Policie ČR provádí i příslušné činnosti, aby zajistila plnění mimořádných opatření Ministerstva zdravotnictví a dalších orgánů podle uvedeného zákona, a to bez ohledu na to, zda byl vyhlášen nouzový stav nebo zda vyhlášen nebyl.

K provádění krizových opatření (v rámci nouzového stavu) je možno nařízením vlády nasadit **vojáky v činné službě** a **jednotky Požární ochrany** podle § 14 odst. 1 písm. a) zákona č. 219/1999 Sb., o ozbrojených silách České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁹ Rozhodnutí vlády, tedy ani krizová rozhodnutí nemohou být podle § 171 správního řádu opatřeními obecné povahy. Některá mimořádná opatření MZ by však mohla být vzhledem ke svému materiálnímu charakteru jen opatřeními obecné povahy podle § 171 správního řádu. To naznačuje i jejich avízo na stránkách Ministerstva zdravotnictví. Pak by však bylo třeba dodržovat proceduru OOP ohledně jejich vyhlášení a přezkoumání, stanovenou správním řádem v § 171 an.

Pro integrovaný záchranný systém platí obecný režim a částečně režim pro krizové stavy. Vztahy v systému jsou upraveny v zákoně č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, jehož aplikaci jsme už zmínili výše. Tento zákon stanovuje, že integrovaný záchranný systém se řídí jak vlastním zákonem a dalšími předpisy, tak krizovými opatřeními vlády i mimořádnými opatřeními Ministerstva zdravotnictví.

„(1) Základními složkami integrovaného záchranného systému jsou Hasičský záchranný sbor České republiky²⁾ (dále jen "hasičský záchranný sbor"), jednotky požární ochrany zařazené do plošného pokrytí kraje jednotkami požární ochrany, 3) poskytovatelé zdravotnické záchranné služby a Policie České republiky.

(2) Ostatními složkami integrovaného záchranného systému jsou vyčleněné síly a prostředky ozbrojených sil, ostatní ozbrojené bezpečnostní sbory, ostatní záchranné sbory, orgány ochrany veřejného zdraví, 4) havarijní, pohotovostní, odborné a jiné služby, zařízení civilní ochrany, neziskové organizace a sdružení občanů, která lze využít k záchranným a likvidačním pracím. Ostatní složky integrovaného záchranného systému poskytují při záchranných a likvidačních pracích plánovanou pomoc na vyžádání (§ 21).

*(3) V době **krizových stavů** se stávají ostatními složkami integrovaného záchranného systému také poskytovatelé akutní lůžkové péče, kteří mají zřízen urgentní příjem. Pokud poskytovatelé zdravotních služeb uvedení ve větě první uzavřou s místně příslušným poskytovatelem zdravotnické záchranné služby nebo krajským úřadem dohodu o plánované pomoci na vyžádání (§ 21), začlení je hasičský záchranný sbor kraje do poplachového plánu integrovaného záchranného systému kraje a stanou se ostatními složkami integrovaného záchranného systému i pro období mimo krizový stav.“*

Příloha 1. Příslušná část zákona o ochraně veřejného zdraví, která umožňuje omezit základní práva

Zákon č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů (příslušná část)

Opatření proti šíření infekčních onemocnění fyzickými osobami, které vylučují choroboplodné zárodky

§ 53

(1) Fyzické osoby po nákaze vyvolané virem lidského imunodeficitu, fyzické osoby vylučující choroboplodné zárodky břišního tyfu a paratyfu a fyzické osoby s chronickým onemocněním virovým zánětem jater B a C, pokud jim nebo jejich zákonným zástupcům byla tato skutečnost lékařem sdělena (dále jen "nosiči"), jsou povinny

a) podrobit se léčení, lékařskému dohledu, potřebnému laboratornímu vyšetření a dalším protiepidemickým opatřením; povinnost podrobit se léčení se nevztahuje na fyzickou osobu po nákaze vyvolané virem lidského imunodeficitu ve stavu těžkého onemocnění,

b) dodržovat poučení lékaře o ochraně jiných fyzických osob před přenosem infekčního onemocnění, jehož jsou nosiči,

c) nevykonávat činnosti, při nichž by vzhledem ke svému nosičství ohrožovaly zdraví jiných fyzických osob,

d) informovat lékaře před vyšetřovacím nebo léčebným výkonem a při přijetí do ústavní péče o svém nosičství; pokud má nosič poruchu vědomí, učiní tak ihned, jakmile mu to jeho zdravotní stav umožňuje,

e) sdělit své nosičství poskytovateli zdravotních služeb v oboru všeobecné praktické lékařství, který vypracovává posudek před uzavřením smlouvy o poskytnutí pobytové služby v zařízení sociálních služeb podle zvláštního právního předpisu⁸²),

f) oznamovat registrujícímu poskytovateli zdravotních služeb v oboru všeobecné praktické lékařství nebo v oboru praktické lékařství pro děti a dorost, osobní údaje (jméno, příjmení, datum narození, místo trvalého a přechodného pobytu), údaje o zaměstnání a změny v těchto údajích.

(2) Nosič břišního tyfu a paratyfu A, B a C nesmí být po dobu nosičství držitelem zdravotního průkazu. Pokud mu byl zdravotní průkaz vystaven, je povinen ihned poté, kdy mu bylo lékařem sděleno, že je nosičem, odevzdat ho poskytovateli zdravotních služeb uvedenému v odstavci 1 písm. f). Ten mu zdravotní průkaz vrátí, jakmile pominuly důvody pro jeho odevzdání.

(3) Příslušný orgán ochrany veřejného zdraví z moci úřední rozhodne o rozsahu protiepidemických opatření podle odstavce 1 písm. a), s výjimkou léčení, a stanoví činnosti podle odstavce 1 písm. c); může též fyzické osobě rozhodnutím stanovit, který poskytovatel zdravotních služeb opatření podle odstavce 1 písm. a) provede. Odvolání proti rozhodnutí orgánu ochrany veřejného zdraví nemá odkladný účinek.

(4) Orgán ochrany veřejného zdraví, který vydal rozhodnutí podle odstavce 3, požádá určeného poskytovatele zdravotních služeb, aby opatření podle odstavce 1 písm. a) provedl. Určený poskytovatel zdravotních služeb je povinen žádosti vyhovět.²⁰

²⁰ Komentář k § 53 zákona, Krýsa, I., Krýsová, Z. ASPI k 30. 3. 2020

„K § 53 V prvním odstavci jsou vypočtena protiepidemická opatření, kterým jsou povinny se podrobit fyzické osoby po nákaze vyvolané virem lidského imunodeficitu (HIV), fyzické osoby vylučující choroboplodné zárodky břišního tyfu a paratyfu a fyzické osoby s chronickým onemocněním virovým zánětem jater B a C. **Protiepidemická opatření se dělí na ta, kterým je fyzická osoba povinna podrobit se ze zákona a na ta, kterým se podrobuje v rozsahu stanoveném rozhodnutím orgánu ochrany veřejného zdraví příslušného podle místa, kde se nosič zdržuje.** 2. Povinnému léčení, s výjimkou nákazy vyvolané virem lidského imunodeficitu ve stavu těžkého onemocnění, a opatřením uvedeným pod písm. b), d), e) a f) je fyzická osoba povinna se podrobit ze zákona za předpokladu, že jí nebo jejímu zákonnému zástupci byla lékařem sdělena skutečnost, že jsou nosiči vyjmenovaných onemocnění. Patří sem zejména povinnost řídit se v plném rozsahu poučením lékaře, které směřuje k zabránění dalšího šíření onemocnění, dále povinnost informovat o svém nosičství každého dalšího lékaře před vyšetřovacím nebo léčebným výkonem a při přijetí do ústavní péče. Oznamovací povinnost je vázána k osobě lékaře a nosič není povinen o svém nosičství informovat jiné osoby, tedy ani jiné zdravotnické pracovníky, kteří nejsou lékaři; učinit tak však může. Dále je nosič povinen sdělit své nosičství poskytovateli zdravotních služeb pro účely poskytnutí pobytové služby v zařízení sociálních služeb ve smyslu § 33 zákona o sociálních službách a oznamovat svému registrujícímu poskytovateli, pokud ho má zvoleného, osobní údaje a údaje o zaměstnání a změny v těchto údajích.

K odst. 2 3. Nosiči břišního tyfu a paratyfu A, B a C nesmí být po dobu jeho nosičství vystaven zdravotní průkaz, a pokud je již jeho držitelem, je povinen jej na celou dobu nosičství odevzdat svému registrujícímu poskytovateli zdravotních služeb. K odst. 3 4. Opatřením uvedeným v odst. 1 pod písm. a) a c) je nosič povinen se podrobit jen na základě a v rozsahu stanoveném v rozhodnutí příslušného orgánu ochrany veřejného zdraví. Ten rozhodne o povinnosti podrobit se lékařskému dohledu, stanoví potřebná laboratorní vyšetření a případná další protiepidemická opatření, která musí odpovídat povaze infekčního onemocnění; fakultativně může též stanovit poskytovatele zdravotních služeb, který provede opatření stanovená v rozsahu podle písm. a). Dále příslušný orgán ochrany veřejného zdraví stanoví činnosti, při nichž by nosič ohrožoval zdraví jiných fyzických osob. Při stanovení rozsahu zákazů a omezení vychází orgán ochrany veřejného zdraví též ze zaměstnání nosiče. Některé druhy zákazů totiž mohou znamenat pro nosiče významná omezení či dokonce dočasný úplný zákaz výkonu zaměstnání. Mezi taková zaměstnání patří činnosti epidemiologicky

§ 54

(1) Poskytovatel zdravotních služeb ošetřující nosiče je povinen hlásit neprodleně příslušnému orgánu ochrany veřejného zdraví osobní údaje a změny v těchto údajích, skutečnost, že nosič změnil zaměstnání, pokud je mu tato skutečnost známa, a ukončení nařízené izolace.

(2) Je-li před propuštěním nosiče ze zařízení poskytujícího lůžkovou zdravotní péči prokázáno vylučování původce infekce, poskytovatel zdravotních služeb informuje o této skutečnosti příslušný orgán ochrany veřejného zdraví.

Díl 2

Ochranná dezinfekce, dezinfekce a deratizace

§ 55

Ochrannou dezinfekcí, dezinfekcí a deratizací je činnost směřující k ochraně zdraví fyzických osob a k ochraně životních a pracovních podmínek před původci a přenašeči infekčních onemocnění, škodlivými a epidemiologicky významnými členovci, hlodavci a dalšími živočichy. Člení se na

a) běžnou ochrannou dezinfekcí, dezinfekcí a deratizací, která jako součást čištění a běžných technologických a pracovních postupů směřuje k předcházení vzniku infekčních onemocnění a výskytu škodlivých a epidemiologicky významných členovců, hlodavců a dalších živočichů,

b) speciální ochrannou dezinfekcí, dezinfekcí a deratizací, kterou je odborná činnost cílená na likvidaci původců a přenašečů infekčních onemocnění a zvýšeného výskytu škodlivých a epidemiologicky významných členovců, hlodavců a dalších živočichů.

§ 56

Osoba, která provádí ochrannou dezinfekci, dezinfekci nebo deratizaci,

a) smí použít jen přípravky dodané na trh v souladu s přímo použitelným předpisem Evropské unie o biocidních přípravcích^{37a}),

b) může použít přípravky a postupy jen v míře nezbytně nutné tak, aby účelu ochranné dezinfekce, dezinfekce a deratizace bylo dosaženo a životní a pracovní podmínky nebyly ohroženy či poškozeny,

c) je povinna kontrolovat její účinnost.

§ 57

(1) Běžnou ochrannou dezinfekcí, dezinfekcí a deratizací je povinna podle potřeby provádět každá osoba, a to jako součást čištění a běžných technologických a pracovních postupů.

(2) Speciální ochrannou dezinfekcí, dezinfekcí a deratizací je povinna podle potřeby ve své provozovně zajistit každá fyzická osoba, která je podnikatelem, právnická osoba a každá osoba při likvidaci původců nálezů, při zvýšeném výskytu škodlivých a epidemiologicky významných členovců, hlodavců a dalších živočichů. Jde-li o obytné místnosti, pobytové místnosti a nebytové prostory nesloužící k podnikání, má povinnost podle věty první vlastník nemovitosti nebo společenství vlastníků a u nemovitosti v majetku České republiky organizační složka státu nebo příspěvková organizace, které přísluší hospodaření s ní.

§ 58

(1) Speciální ochrannou dezinfekcí, dezinfekcí a deratizací, s výjimkou speciální ochranné dezinfekce prováděné poskytovatelem zdravotních služeb v jeho objektech, jakož i speciální ochrannou dezinfekcí, dezinfekcí a deratizací v potravinářských nebo zemědělských provozech, může provádět fyzická osoba, která

a) dovršila věk 18 let,

b) absolvovala odborný kurs, nebo jinak získala odborné znalosti a praktické dovednosti v rozsahu upraveném prováděcím právním předpisem^{37c}),

c) má platné osvědčení o odborné způsobilosti.

(2) Speciální ochranná dezinfekce, dezinfekce a deratizace v potravinářských nebo zemědělských provozech může být vykonávána jen pod dohledem a řízením fyzické osoby, která

a) absolvovala speciální mistrovský kurs, nebo jinak získala odborné znalosti a praktické dovednosti v rozsahu upraveném prováděcím právním předpisem^{37c}),

b) má platné osvědčení o odborné způsobilosti.

závažné vymezené v § 19 zákona a zaměstnání, k nimž se vyžaduje specifická zdravotní způsobilost. Rozhodnutí se vydává ve správním řízení a ze zákona odvolání proti němu nemá odkladný účinek. 5. Jelikož omezení či zákazy činností mohou mít významné dopady do výdělečné činnosti nosiče, platí, že i nosič má nárok na nemocenské; ust. § 167 zákona o nemocenském pojištění stanoví, že pro účely tohoto zákona se karanténou rozumějí též karanténní opatření formou zvýšeného zdravotnického dozoru, byl-li uložen zákaz činnosti, který brání pojištěncům ve výkonu práce nebo samostatné výdělečné činnosti. Pro účely uplatnění nároku na dávku nemocenského pojištění potvrdí karanténní opatření nosiči příslušný orgán ochrany veřejného zdraví, který vydal rozhodnutí o omezení či zákazu činnosti.

K odst. 4 6. Pokud orgán ochrany veřejného zdraví určí rovněž poskytovatele zdravotních služeb, který provede opatření stanovená v rozsahu podle písm. a), je povinen požádat jej o provedení těchto zdravotních výkonů, přičemž určený poskytovatel zdravotních služeb je povinen žádosti vyhovět. Podle § 46 odst. 1 písm. f) zákona o zdravotních službách je poskytovatel povinen na výzvu nebo na základě opatření nařízeného příslušným orgánem ochrany veřejného zdraví bezodkladně zajistit účast zdravotnických pracovníků při poskytování zdravotních služeb při epidemiích nebo při nebezpečí jejich vzniku, ledaže jde o Vězeňskou službu.

(3) Speciální ochrannou dezinfekci, dezinfekci a deratizaci, při které se používají nebezpečné chemické látky a chemické směsi klasifikované jako vysoce toxické nebo toxické, může provádět fyzická osoba, která

a) dovršila věk 18 let,

b) absolvovala odborný kurs pro práci s těmito látkami a směsmi, nebo jinak získala odborné znalosti a praktické dovednosti v rozsahu upraveném prováděcím právním předpisem 37c),

c) má platné osvědčení o odborné způsobilosti.

(4) Řídit a dohlížet na výkon speciální ochranné dezinfekce, dezinfekce a deratizace, při které se používají látky nebo směsi uvedené v odstavci 3, může fyzická osoba, která má kvalifikaci podle odstavců 2 a 3.

(5) Předpokladem k přijetí do kursu podle odstavce 2 písm. a) je absolvování odborného kursu podle odstavce 1 písm. b) nebo platné osvědčení o odborné způsobilosti v rozsahu odstavce 1 písm. c) a 5 let praxe ve speciální ochranné dezinfekci, dezinfekci a deratizaci. Předpokladem přijetí do kursu podle odstavce 3 písm. b) je absolvování odborného kursu podle odstavce 1 písm. b) nebo platné osvědčení o odborné způsobilosti v rozsahu podle odstavce 1 písm. c).

§ 59

(1) Právnícká osoba nebo podnikající fyzická osoba, která provozuje kurs k získání znalostí k výkonu speciální ochranné dezinfekce, dezinfekce a deratizace, je povinna zajistit obsah a rozsah kursů podle prováděcího právního předpisu.

(2) Prováděcí právní předpis stanoví počet hodin teoretické a praktické výuky kursů k získání znalostí pro výkon speciální ochranné dezinfekce, dezinfekce a deratizace a jejich odbornou náplň, a to zvlášť pro jednotlivé odborné kursy (§ 58 odst. 1 a 3) a speciální mistrovský kurs (§ 58 odst. 2).

§ 60

(1) Komisi pro přezkoušení odborné způsobilosti podle § 58 odst. 1 až 4 zřizuje příslušný orgán ochrany veřejného zdraví. K provedení zkoušky odborné způsobilosti podává fyzická osoba příslušnému orgánu ochrany veřejného zdraví přihlášku, jejíž náležitosti upraví prováděcí právní předpis.

(2) Osvědčení o odborné způsobilosti vydá orgán ochrany veřejného zdraví fyzické osobě, která úspěšně vykonala zkoušku před komisí podle odstavce 1. Osvědčení odborné způsobilosti je platné po dobu 5 let ode dne jeho vydání.

(3) Prováděcí právní předpis upraví složení komise, základní obsah a podmínky provedení zkoušky odborné způsobilosti a vzor osvědčení o odborné způsobilosti.

§ 61

(1) Osoba, která je oprávněna provozovat speciální ochrannou dezinfekci, dezinfekci a deratizaci, je povinna

a) evidovat použité přípravky, jejich druh, množství, dobu, místo a účel použití; tuto evidenci ukládat po dobu 5 let,

b) informovat dotčené osoby o záměru provést velkoplošnou (území obce nebo městské části) speciální ochrannou dezinfekci a deratizaci.

(2) Příslušný orgán ochrany veřejného zdraví může rozhodnutím provedení speciální ochranné dezinfekce, dezinfekce a deratizace nařídit, pokud hrozí šíření nákazy, zvýšený výskyt přenašečů infekčních onemocnění nebo šíření škodlivých a epidemiologicky významných členovců, hlodavců a dalších živočichů.

(3) Pokud osoba oprávněná provozovat speciální ochrannou dezinfekci, dezinfekci a deratizaci hodlá provádět speciální ochrannou dezinfekci, dezinfekci a deratizaci nebezpečnými chemickými látkami nebo chemickými směsmi klasifikovanými jako vysoce toxické nebo toxické, je povinna písemně oznámit tuto skutečnost orgánu ochrany veřejného zdraví a obecnímu úřadu příslušným podle místa provádění činnosti, a to nejpozději 48 hodin před začátkem této činnosti. V tomto oznámení musí být uvedeno přesné označení místa, kde bude speciální ochranná dezinfekce, dezinfekce nebo deratizace prováděna, druh a přibližné množství použité chemické látky nebo chemické směsi, způsob provedení, den zahájení prací a předpokládaná doba trvání prací, název a sídlo provádějící firmy a jméno a příjmení a spojení na odpovědného pracovníka. Do lhůty 48 hodin se nezapočítávají dny pracovního klidu a pracovního volna. Pro provádění speciální ochranné dezinfekce, dezinfekce a deratizace nebezpečnými chemickými látkami nebo chemickými směsmi, které mohou poškozovat včely, ryby, zvěř a některé další necílové organismy, platí zvláštní právní předpisy. 37b)

(4) Příslušný orgán ochrany veřejného zdraví může k ochraně veřejného zdraví pro výkon speciální ochranné dezinfekce, dezinfekce nebo deratizace oznámené podle odstavce 3 stanovit podmínky jejího provedení.

Díl 3

Postup při zjištění výskytu infekčního onemocnění

§ 62

Hlášení infekčních onemocnění a zacházení s biologickým materiálem

(1) Osoba poskytující péči včetně poskytovatele zdravotních služeb, který provádí laboratorní vyšetřování biologického materiálu (§ 15 odst. 1), která zjistí infekční onemocnění, podezření na takové onemocnění nebo úmrtí na ně, vylučování původců infekčních onemocnění nebo se o těchto skutečnostech dozví, je povinna ohlásit toto zjištění neprodleně, způsobem a v rozsahu upraveném prováděcím právním předpisem příslušnému orgánu ochrany veřejného zdraví. Současně zajistí podle druhu a rozsahu jí poskytované zdravotní péče bezodkladně provedení prvních nezbytných opatření k zamezení šíření onemocnění včetně odběru biologického materiálu a jeho vyšetření. Další opatření provádí podle pokynu orgánu ochrany veřejného zdraví. Pokud je to nezbytné k realizaci opatření na ochranu veřejného zdraví, vyžádá si osoba poskytující péči nebo orgán ochrany veřejného zdraví součinnost Policie České republiky.

(2) Osoba uvedená v odstavci 1 je dále povinna ohlásit příslušnému orgánu ochrany veřejného zdraví pozitivní mikrobiologické nálezy původců infekčních onemocnění stanovených prováděcím právním předpisem a markerů virových hepatitid a pozitivních sérologických vyšetření na infekční onemocnění.

(3) Osoba uvedená v odstavci 1 je dále povinna

- a) při odběru biologického materiálu a jeho vyšetření postupovat podle hygienických požadavků upravených prováděcím právním předpisem,
- b) žádanku o vyšetření biologického materiálu vyplnit údaji o jménu, popřípadě jménech, a příjmení pacienta, místě jeho trvalého pobytu nebo bydliště, nemá-li trvalý pobyt na území České republiky, čísla pojištěnce podle zákona o veřejném zdravotním pojištění a dalšími údaji upravenými prováděcím právním předpisem,
- c) zajistit, aby se s biologickým materiálem při odběru, transportu, laboratorním zpracování, dekontaminaci a likvidaci zacházelo tak, aby nebylo ohroženo zdraví fyzických osob přicházejících s ním do přímého styku.

§ 62a

Epidemiologické šetření

Příslušné orgány ochrany veřejného zdraví jsou oprávněny provádět epidemiologické šetření zaměřené zejména na ověření diagnózy a zjištění ohniska nákazy (§ 65 odst. 2). Osoby jsou povinny sdělit příslušnému orgánu ochrany veřejného zdraví na jeho výzvu okolnosti důležité v zájmu epidemiologického šetření.

§ 63

Spolupráce správních úřadů k zamezení šíření nákazy

(1) Ministerstvo obrany a Ministerstvo vnitra v rozsahu své působnosti neprodleně informují o výskytu závažných sporadických a hromadně se vyskytujících infekčních onemocnění příslušný orgán ochrany veřejného zdraví.

(2) Orgány ochrany veřejného zdraví a orgány veterinární správy si vzájemně neprodleně hlásí výskyt infekcí přenosných ze zvířete na člověka. Orgány veterinární správy orgánům ochrany veřejného zdraví hlásí i úhyn zvířete na takovou infekci

(3) Při provádění opatření proti infekcím přenosným ze zvířat na člověka spolupracují orgány ochrany veřejného zdraví s orgány veterinární správy.

§ 64

Opatření, kterým jsou povinny se podrobit fyzické osoby

Fyzická osoba, která onemocněla infekčním onemocněním nebo je podezřelá z nákazy, je podle povahy infekčního onemocnění zejména povinna

- a) podrobit se izolaci, podání specifických imunologických preparátů nebo antiinfektiv, potřebnému laboratornímu vyšetření, lékařské prohlídce a karanténním opatřením,
- b) dodržovat omezení, popřípadě zákaz užívání zdroje pitné vody, potravin a dalších výrobků podezřelých z toho, že obsahují původce nákazy,
- c) zajistit provedení nařízené ohniskové ochranné dezinfekce, dezinfekce a deratizace,
- d) zdržet se činnosti, která by mohla vést k dalšímu šíření infekčního onemocnění, a je-li běžnou součástí života, vykonávat ji tak, aby se riziko šíření snížilo.

§ 65

Provedení ohniskové ochranné dezinfekce, dezinfekce a deratizace

Ohniskovou ochrannou dezinfekcí, dezinfekcí a deratizací je činnost směřující k ochraně zdraví fyzických osob a k ochraně životních a pracovních podmínek před původci a přenašeči infekčních onemocnění, škodlivými a epidemiologicky významnými členovci, hlodavci a dalšími živočichy v ohnisku nákazy. Ohniskem nákazy je místo, ve kterém se šíří nákaza. Jeho součástí je nebo byl zdroj nákazy, fyzické osoby podezřelé z nákazy a složky jejich prostředí.

§ 66

Opatření, kterým jsou povinny se podrobit fyzické osoby podnikající a právnické osoby

(1) Fyzická osoba, která je podnikatelem, a právnická osoba jsou povinny podrobit se, podle povahy infekčního onemocnění, protiepidemickým opatřením, kterými jsou zejména,

- a) zákaz provozu zařízení, provozovny nebo jiné činnosti,
- b) zákaz přepravy určitými dopravními prostředky,
- c) omezení výroby, pozastavení prodeje a zákaz užívání vody, potravin a dalších výrobků podezřelých z kontaminace.

(2) Fyzická osoba, která je podnikatelem, a právnická osoba jsou dále povinny zajistit provedení ohniskové dezinfekce, dezinfekce a deratizace a asanaci (hygienické zabezpečení) vody, půdy a jiných míst a výrobků podezřelých z toho, že obsahují původce onemocnění.

§ 67

Stanovení druhu a způsobu provedení protiepidemických opatření v ohnisku nákazy

(1) Orgán ochrany veřejného zdraví příslušný podle místa výskytu infekčního onemocnění rozhodne o druhu a způsobu provedení protiepidemických opatření v ohnisku nákazy. Odvolání nemá odkladný účinek.

(2) Poskytovatel zdravotních služeb, pokud zjistí výskyt infekčního onemocnění nebo podezření na ně, může fyzické osobě nařídit druh a způsob provedení protiepidemických opatření v ohnisku nákazy podle § 64. Nařizuje-li poskytovatel zdravotních služeb jako protiepidemické opatření karanténu fyzické osobě, která je pojištěncem nemocenského pojištění, použije k tomu předepsaný tiskopis, který vydá Česká správa sociálního zabezpečení v dohodě s Ministerstvem zdravotnictví.

(3) Opatření podle odstavce 2 je závazné ode dne jeho prokazatelného předání fyzické osobě. Záznam o nařízení tohoto opatření je součástí zdravotnické dokumentace fyzické osoby.

(4) Má-li fyzická osoba, které bylo podle odstavce 2 nařízeno protiepidemické opatření, za to, že je nesprávné, může podat do 3 pracovních dnů ode dne jeho prokazatelného předání návrh na jeho přezkoumání poskytovateli zdravotních služeb, který opatření vydal.

(5) Jestliže byl návrh na přezkoumání opatření podán po uplynutí lhůty podle odstavce 4, poskytovatel zdravotních služeb návrh odloží. Tuto skutečnost písemně sdělí fyzické osobě, která návrh na přezkoumání opatření podala. Při prokázání důvodů, které fyzické osobě objektivně bránily v podání návrhu ve stanovené lhůtě, poskytovatel zdravotních služeb zmeškání lhůty pro podání návrhu promine. Návrh na přezkoumání opatření nemá odkladný účinek.

(6) Vyhoví-li poskytovatel zdravotních služeb návrhu na přezkoumání opatření v plném rozsahu, opatření bezodkladně zruší, a je-li to na základě zjištěných skutečností třeba, vydá opatření nové. Záznam o zrušení opatření, popřípadě nařízení nového opatření, je součástí zdravotnické dokumentace fyzické osoby.

(7) Pokud poskytovatel zdravotních služeb návrhu na přezkoumání opatření nevyhoví v plném rozsahu, postoupí do 3 pracovních dnů ode dne jeho doručení spis s návrhem na přezkoumání, včetně podkladů potřebných pro přezkoumání opatření a svého stanoviska, příslušnému orgánu ochrany veřejného zdraví.

(8) Poskytovatel zdravotních služeb bezodkladně písemně oznámí fyzické osobě, která návrh na přezkoumání opatření podala, že návrh na přezkoumání opatření plně vyhověl, vydal nové opatření nebo postoupil návrh na přezkoumání opatření příslušnému orgánu ochrany veřejného zdraví. Pokud poskytovatel zdravotních služeb návrhu na přezkoumání opatření plně vyhověl nebo vydal opatření nové, uvede ve sdělení podle věty první skutečnosti, které ho k tomu vedly.

(9) Příslušný orgán ochrany veřejného zdraví, kterému byl podle odstavce 7 návrh postoupen,

a) návrh zamítne a napadené opatření potvrdí, nebo

b) napadené opatření zruší nebo změní.

(10) Proti rozhodnutí příslušného orgánu ochrany veřejného zdraví vydanému podle odstavce 9 se nelze odvolat.

(11) Orgán ochrany veřejného zdraví příslušný podle odstavce 1, pokud je to třeba, může pro zajištění protiepidemických opatření v ohnisku nákazy podle § 64 písm. a) rozhodnutím fyzické osobě stanovit poskytovatele zdravotních služeb, který je provede. Odvolání proti rozhodnutí orgánu ochrany veřejného zdraví nemá odkladný účinek.

(12) Orgán ochrany veřejného zdraví, který vydal rozhodnutí podle odstavce 9, požádá určeného poskytovatele zdravotních služeb, aby protiepidemické opatření podle § 64 písm. a) provedl. Určený poskytovatel zdravotních služeb je povinen žádosti vyhovět.

§ 68

Provádění opatření před zavlečením infekčních onemocnění ze zahraničí

(1) Ochranná opatření před zavlečením vysoce nakažlivých infekčních onemocnění ze zahraničí stanoví a o jejich ukončení rozhodne Ministerstvo zdravotnictví. Osoba, která má ve vlastnictví, správě nebo užívání prostory, zařízení nebo pozemky, na nichž mají být ochranná opatření prováděna, je povinna v nezbytném rozsahu poskytnout příslušnému orgánu ochrany veřejného zdraví součinnost při organizování a provádění ochranných opatření. O druhu a způsobu provedení protiepidemického opatření, kterému se podrobí fyzická osoba, rozhodne a poskytovatele zdravotních služeb, který je provede, rozhodnutím stanoví místně příslušný orgán ochrany veřejného zdraví. Místní příslušnost orgánu ochrany veřejného zdraví se řídí místem, kde se fyzická osoba v době zjištění rozhodných skutečností zdržuje.

(2) Fyzické osoby jsou povinny předložit na výzvu příslušného orgánu potvrzení o očkování nebo stanovené profylaxi. Stanovení, na jakou nemoc mohou orgány vyžadovat potvrzení o očkování nebo profylaxi, je součástí ochranného opatření nařízeného podle odstavce 1 věty první.

(3) Ochranná opatření podle odstavce 1 věty první a jejich ukončení zveřejní na hraničním přechodu krajská hygienická stanice, v jejímž správním obvodu se hraniční přechod nachází. Zveřejnění ochranného opatření na hraničním přechodu je nejméně trojjazyčné, a to v českém jazyce, jazyce státu, z jehož území je státní hranice překračována, a v anglickém jazyce.

§ 69

Mimořádná opatření při epidemii a nebezpečí jejího vzniku

(1) Mimořádnými opatřeními při epidemii nebo nebezpečí jejího vzniku jsou

a) zákaz nebo omezení výroby, úpravy, úschovy, dopravy, dovozu, vývozu, prodeje a jiného nakládání s potravinami a dalšími výrobky, kterými může být šířeno infekční onemocnění, popřípadě příkaz k jejich zničení,

b) zákaz nebo omezení styku skupin fyzických osob podezřelých z nákazy s ostatními fyzickými osobami, zejména omezení cestování z některých oblastí a omezení dopravy mezi některými oblastmi, zákaz nebo omezení slavností, divadelních a filmových představení, sportovních a jiných shromáždění a trhů, uzavření zdravotnických zařízení jednodenní nebo lůžkové péče, zařízení sociálních služeb, škol, školských zařízení, zotavovacích akcí, jakož i ubytovacích podniků a provozoven stravovacích služeb nebo omezení jejich provozu,

c) zákaz nebo omezení výroby, úpravy, dopravy a jiného nakládání s pitnou vodou a vodami užívanými k účelům podle § 6a a § 6d, zákaz používání vod ze studní, pramenů, vodních nádrží, rybníků, potoků a řek,

d) příkaz k vyčlenění lůžek ve zdravotnických zařízeních,

e) příkaz k provedení ohniskové dezinfekce, dezinfekce a deratizace na celém zasaženém území; ohniskovou dezinfekci, dezinfekci a deratizaci provede zdravotní ústav (§ 86 odst. 1), stanoví-li tak rozhodnutím příslušný orgán ochrany veřejného zdraví. Náklady na tuto ohniskovou dezinfekci, dezinfekci a deratizaci provedenou zdravotním ústavem jsou hrazeny ze státního rozpočtu,

f) příkaz k varovnému označení objektů, v nichž došlo k infekčnímu onemocnění, a text tohoto označení,

g) mimořádné očkování a preventivní podání jiných léčiv (profylaxe),

h) příkaz k vyčlenění objektu v majetku státu, kraje nebo obce k izolaci fyzických osob nebo jejich karanténě,

i) zákaz nebo nařízení další určité činnosti k likvidaci epidemie nebo nebezpečí jejího vzniku.

(2) Mimořádná opatření podle odstavce 1 nařídí v nezbytně nutném rozsahu a rozhodne o jejich ukončení příslušný orgán ochrany veřejného zdraví. Pokud je to nezbytné k realizaci opatření na ochranu veřejného zdraví, vyžádá si poskytovatel zdravotních služeb nebo orgán ochrany veřejného zdraví součinnost Policie České republiky. Místní příslušnost orgánu ochrany veřejného zdraví se řídí místem výskytu infekčního onemocnění. Odvolání proti rozhodnutí příslušného orgánu ochrany veřejného zdraví nemá odkladný účinek. Osoby jsou povinny se mimořádnému opatření podřídit.

§ 70

Léčení infekčních onemocnění

(1) K ochraně před vznikem a šířením infekčních onemocnění a k omezení jejich výskytu jsou fyzické osoby povinny podrobit se léčení infekčního onemocnění stanoveného v prováděcím právním předpise.

(2) Zjistí-li orgán ochrany veřejného zdraví, že se fyzická osoba nepodrobila léčení infekčního onemocnění podle odstavce 1, stanoví jí rozhodnutím poskytovatele zdravotních služeb, který toto léčení zajistí. Příslušným k rozhodnutí je orgán ochrany veřejného zdraví v místě, kde se fyzická osoba zdržuje. Odvolání proti tomuto rozhodnutí nemá odkladný účinek.

(3) Jde-li o osobu, která nedovršila patnáctý rok svého věku, odpovídá za splnění povinností podle odstavců 1 a 2 její zákonný zástupce. 12)

(4) Orgán ochrany veřejného zdraví, který vydal rozhodnutí podle odstavce 2, požádá určeného poskytovatele zdravotních služeb o zajištění léčby. Určený poskytovatel zdravotních služeb je povinen žádosti vyhovět.

Díl 4

Podmínky vyšetřování nákazy vyvolané virem lidského imunodeficitu

§ 71

(1) U dárců krve, tkání, orgánů a spermatu se provádí povinné vyšetřování na virus lidského imunodeficitu při každém darování. U dárkyň mateřského mléka se provádí povinné vyšetřování na virus lidského imunodeficitu jednorázově, před započatím darcovství. Bez testu na virus lidského imunodeficitu není darování přípustné.

(2) Bez souhlasu fyzické osoby je možné provést test na virus lidského imunodeficitu

a) u těhotných žen,

b) u fyzické osoby, která má poruchu vědomí a u níž vyšetření na virus lidského imunodeficitu je významné z hlediska diferenciální diagnostiky a léčení bez provedení tohoto vyšetření může vést k poškození jejího zdraví,

c) u fyzické osoby, které bylo sděleno obvinění z trestného činu ohrožování pohlavní nemocí včetně nemoci vyvolané virem lidského imunodeficitu nebo z trestného činu, při kterém mohlo dojít k přenosu této nákazy na jiné fyzické osoby,

d) u fyzické osoby, která je nuceně léčena pro pohlavní nemoc (§ 70).

(3) V ostatních případech lze vyšetření na virus lidského imunodeficitu provést jen se souhlasem fyzické osoby.

§ 72

(1) Laboratorní vyšetřování na virus lidského imunodeficitu může provádět poskytovatel zdravotních služeb jen na základě povolení příslušného orgánu ochrany veřejného zdraví. Ten povolení vydá, jestliže poskytovatel zdravotních služeb splní tyto podmínky:

a) pracoviště, kde se laboratorní vyšetřování provádí je způsobem stanoveným prováděcím právním předpisem umístěno a přístrojově a materiálově vybaveno,

b) vedoucí laboratoře má

1. vysokoškolské vzdělání s biologickým zaměřením a se specializací v oboru vyšetřovací metody v klinické biochemii nebo vyšetřovací metody v lékařské mikrobiologii³⁹⁾ nebo vysokoškolské vzdělání se specializací v oboru hematologie a transfúzní služba, 40) a

2. doklad o školení v Národní referenční laboratoři pro nakažení virem lidského imunodeficitu zřízené Ministerstvem zdravotnictví.

(2) Příslušný orgán ochrany veřejného zdraví odejme povolení poskytovateli zdravotních služeb, který nesplňuje podmínky podle odstavce 1.

(3) Počet vyšetření na virus lidského imunodeficitu za měsíc a jejich výsledky hlásí poskytovatel zdravotních služeb vždy do desátého dne následujícího měsíce příspěvkové organizaci nebo organizační složce státu zřízené k plnění úkolů v oboru působnosti Ministerstva zdravotnictví, 41) kterou k plnění úkolů v oblasti vyšetřování nákazy vyvolané virem lidského imunodeficitu Ministerstvo zdravotnictví určí, (dále jen "určená organizace"). Název určené organizace uveřejní Ministerstvo zdravotnictví ve Věstníku Ministerstva zdravotnictví.

§ 73

(1) Na vyzvání Ministerstva zdravotnictví nebo určené organizace je poskytovatel zdravotních služeb, kterému bylo vydáno povolení (§ 72 odst. 1), povinen účastnit se systému externího hodnocení kvality diagnostiky viru lidského imunodeficitu. Je-li v tomto hodnocení kvalita diagnostiky viru lidského imunodeficitu nevyhovující a poskytovatel zdravotních služeb nezajistí bez zbytečného odkladu nápravu, může příslušný orgán ochrany veřejného zdraví povolení vydané podle § 72 odst. 1 rozhodnutím odejmout.

(2) Povolení vydané podle § 72 odst. 1 může příslušný orgán ochrany veřejného zdraví dále odejmout v případě, že

a) poskytovatel zdravotních služeb opakovaně neohlásí počet vyšetření podle § 72 odst. 3,

b) se poskytovatel zdravotních služeb nezúčastní podle odstavce 1 externího hodnocení kvality diagnostiky.

§ 74

(1) V případě reaktivního výsledku vyšetření na virus lidského imunodeficitu získaného ve screeningovém (vyhledávacím) testu je poskytovatel zdravotních služeb vždy povinen předat biologický materiál k provedení konfirmačního (potvrzujícího) testu. Konfirmační test může provádět jen Národní referenční laboratoř pro nakažení virem lidského imunodeficitu.

(2) Fyzická osoba se považuje za nakaženou virem lidského imunodeficitu až v případě potvrzení reaktivního výsledku vyšetření konfirmačním testem.

(3) Poskytovatel zdravotních služeb, který byl informován o pozitivním výsledku konfirmačního testu, sdělí prostřednictvím k tomu pověřeného lékaře tuto skutečnost fyzické osobě nakažené virem lidského imunodeficitu a, jde-li o fyzické osoby nezletilé nebo fyzické osoby zbavené způsobilosti k právním úkonům nebo jejichž způsobilost k právním úkonům byla omezena, jejich zákonnému zástupci a zajistí speciální péči u odborného lékaře. Sdělení musí doplnit o poučení o předcházení šíření infekce vyvolané virem lidského imunodeficitu.

(4) Poskytovatel zdravotních služeb informující fyzickou osobu o pozitivním výsledku konfirmačního testu je povinen zajistit, aby fyzická osoba byla podrobně poučena o rozsahu povinnosti počínat si tak, aby jiné fyzické osoby nevystavovala riziku tohoto infekčního onemocnění. Obsah takového poučení zaneše do zdravotnické dokumentace fyzické osoby a fyzická osoba, popřípadě její zákonný zástupce podepíše prohlášení, že byli takto informováni. V případě odepření podpisu poskytovatel zdravotních služeb tuto skutečnost a důvody odepření podpisu uvede ve zdravotnické dokumentaci fyzické osoby.

§ 75

Bez souhlasu fyzické osoby nebo jejího zákonného zástupce může zdravotní ústav, Státní zdravotní ústav, určená organizace, jakož i poskytovatel zdravotních služeb, který má povolení k činnosti podle § 72 odst. 1, použít její krev, odebranou za jiným účelem, k vyšetření na virus lidského imunodeficitu pouze pro průřezové studie výskytu infekce virem lidského imunodeficitu; musí však při všech úkonech prováděných k této studii a při této studii zajistit a zachovat anonymitu fyzické osoby.

§ 75a

Systém epidemiologické bdělosti

(1) Pro infekce způsobené Haemophilus influenzae b, chřipku, spalničky, dávivý kašel, náklady vyvolané virem lidského imunodeficitu, legionelózu, meningokokové onemocnění a tuberkulózu se zavádí systém epidemiologické bdělosti (surveillance). Rozsah infekcí může být prováděcím právním předpisem rozšířen. Správním úřadem, který shromažďuje informace na tomto úseku a předává je do sítě Evropské unie pro epidemiologický dozor a kontrolu infekčních onemocnění (dále jen "sít Společenství"), provádí výměnu nutných informací, organizuje systém včasného varování a reakce pro účely prevence a kontroly a provádí konzultace, je Ministerstvo zdravotnictví.

(2) Orgány ochrany veřejného zdraví uvedené v § 78 odst. 1 písm. b) a c) a Státní zdravotní ústav jsou povinny shromažďovat údaje

a) o prvotním nebo opakovaném výskytu infekcí uvedených v odstavci 1 a použitých kontrolních opatřeních,

b) o vývoji epidemiologické situace, za kterou odpovídají z hlediska sběru informací,

c) o neobvyklých epidemiologických skutečnostech a nových infekčních onemocněních neznámého původu,

d) o všech podstatných skutečnostech v souvislosti s

1. infekčními onemocněními uvedenými v odstavci 1,

2. novými infekčními onemocněními neznámého původu v zemích, které nejsou členským státem Evropské unie,

e) o existujících nebo navrhovaných mechanismech a postupech pro předcházení a kontrolu infekčních onemocnění, zejména v případech ohrožení veřejného zdraví,

f) které by mohly pomoci členským státům Evropské unie koordinovat jejich úsilí o předcházení a kontrolu infekčních onemocnění včetně jakýchkoli přijatých opatření a předávat je Ministerstvu zdravotnictví, které je sdělí do sítě Společenství.

(3) O charakteru a rozsahu opatření k předcházení infekčních onemocnění uvedených v odstavci 1 informuje Ministerstvo zdravotnictví před jejich přijetím za účelem koordinace úsilí o předcházení a kontrolu infekčních onemocnění sít Společenství a konzultuje prostřednictvím sítě Společenství s dalšími členskými státy Evropské unie a Komisí Evropské unie charakter a rozsah plánovaných opatření; to neplatí, je-li potřeba chránit veřejné zdraví tak naléhavá, že konzultace znemožňuje. V takovém případě však Ministerstvo zdravotnictví informuje o přijatých opatřeních co nejdříve prostřednictvím sítě Společenství ostatní členské státy Evropské unie a Komisi Evropské unie.

(4) Osoby poskytující péči (§ 15 odst. 1) jsou povinny v rozsahu prováděcího právního předpisu shromažďovat údaje o infekčních onemocněních zahrnutých do systému epidemiologické bdělosti a hlásit je způsobem a ve lhůtách upravených prováděcím právním předpisem příslušnému orgánu ochrany veřejného zdraví. Při laboratorní diagnostice, epidemiologickém šetření a stanovení druhu a způsobu provedení protiepidemických opatření při výskytu infekčních onemocnění zahrnutých do systému epidemiologické bdělosti jsou poskytovatel zdravotních služeb a příslušný orgán ochrany veřejného zdraví povinni postupovat podle prováděcího právního předpisu. Poskytovatel zdravotních služeb, na jehož pracovišti se provádí laboratorní vyšetření biologického materiálu, je povinen zaslat izolovaná patogenní agens stanovená prováděcím právním předpisem do příslušné národní referenční laboratoře k potvrzení určení a další charakterizaci infekčního onemocnění. Prováděcí právní předpis dále upraví základní charakteristiku, klinickou definici a klasifikaci infekčních onemocnění zahrnutých do systému epidemiologické bdělosti. (...)